

॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहिता — क्रम पाठः

पञ्चमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः

इष्टकात्रयाभिधानं

ॐ नमः परमात्मने । श्री गुरुभ्यो नमः । हरिः ॐ

देवा॒सुराः स॒य्य॑त्ताः । देवा॒सुरा इति॑ देव—अ॒सुराः । स॒य्य॑त्ता आसन्न॑ । स॒य्य॑त्ता इति॑ सम्—
य॒त्ताः । आ॒सन् ते । ते न । न वि । व्य॒जय॑न्त । अ॒जय॑न्त सः । स ए॒ताः । ए॒ता इन्द्रः॑ । इन्द्र॑स्त॒नूः ।
त॒नूर॑पश्यत् । अ॒पश्य॑त् ताः । ता उप॑ । उपा॒धत्त॑ । अ॒धत्त॑ ताभिः॑ । ताभि॒र् वै । वै सः । स त॒नुव॑म् ।
त॒नुव॑मिन्द्रि॒यम् । इन्द्रि॒यव्य॑र्यम् । वी॒र्य॑मा॒त्मन्न॑ । आ॒त्मन्न॑धत्त॑ । अ॒धत्त॑ ततः॑ । ततो॑ दे॒वाः । दे॒वा
अ॒भ॒वन्न॑ । अ॒भ॒वन् परा॑ । परा॑ऽसुराः । अ॒सुरा यत् । यदिन्द्र॑त॒नूः । इन्द्र॑त॒नूरु॑प॒दधा॑ति । इन्द्र॑त॒नू-
रितीन्द्र—त॒नूः । उ॒प॒दधा॑ति त॒नुव॑म् । उ॒प॒दधा॑तीत्यु॒प—दधा॑ति । त॒नुव॑मेव । ए॒व ताभिः॑ । ताभि-
रिन्द्रि॒यम् । इन्द्रि॒यव्य॑र्यम् । वी॒र्य॑य॒ज॒मानः॑ । य॒ज॒मान आ॒त्मन्न॑ । आ॒त्मन् ध॑त्ते । ध॒त्तेऽथो॑ । अथो
सेन्द्र॑म् । अथो इत्यथो॑ । सेन्द्र॑मेव । सेन्द्र॑मिति॑ स—इन्द्र॑म् । ए॒वाग्नि॑म् । अ॒ग्निः स॑त॒नुम् । स॑त॒नुम्
चि॒नुते॑ । स॑त॒नुमिति॑ स—त॒नुम् । चि॒नुते॑ भवति । भव॑त्या॒त्मना॑ । आ॒त्मना॑ परा॑ । परा॑ऽस्य । अ॒स्य
भ्रातृ॑व्यः । भ्रातृ॑व्यो भवति । ॥ [१] ॥ भ॒वति॑ य॒ज्ञः । य॒ज्ञो दे॒वेभ्यः॑ । दे॒वेभ्यो॑ऽप । अपा॑क्रामत् ।
अ॒क्राम॑त् तम् । तम॑व॒रुध॑म् । अ॒व॒रुध॑म् न । अ॒व॒रुध॑मित्य॒व—रुध॑म् । नाश॑क्नुवन्न । अ॒शुक्नु॑वन्
ते । त ए॒ताः । ए॒ता य॒ज्ञत॒नूः । य॒ज्ञत॒नूर॑पश्यन्न । य॒ज्ञत॒नूरिति॑ य॒ज्ञ—त॒नूः । अ॒पश्य॑न् ताः । ता
उप॑ । उपा॒दध॑त् । अ॒दध॑त् ताभिः॑ । ताभि॒र् वै । वै ते । ते य॒ज्ञम् । य॒ज्ञम॑व । अ॒वा॒रुन्ध॑त् । अ॒रु-
न्ध॑त् यत् । यद् य॒ज्ञत॒नूः । य॒ज्ञत॒नूरु॑प॒दधा॑ति । य॒ज्ञत॒नूरिति॑ य॒ज्ञ—त॒नूः । उ॒प॒दधा॑ति य॒ज्ञम् ।
उ॒प॒दधा॑तीत्यु॒प—दधा॑ति । य॒ज्ञमे॒व । ए॒व ताभिः॑ । ताभि॒र् य॒ज॒मानः॑ । य॒ज॒मानो॑ऽव । अ॒व रु॑न्धे ।

रुन्धे त्रयस्त्रिंशत्तम् । त्रयस्त्रिंशत्तमुप । त्रयस्त्रिंशत्तमिति त्रयः—त्रिंशत्तम् । उप दधाति ।
 दधाति त्रयस्त्रिंशत् । त्रयस्त्रिंशद् वै । त्रयस्त्रिंशदिति त्रयः—त्रिंशत् । वै देवताः । देवता
 देवताः । देवता एव । एवाव । अव रुन्धे । रुन्धेऽथो । अथो सात्मानम् । अथो इत्यथो । सात्मा-
 नमेव । सात्मानमिति स—आत्मानम् । एवाग्निम् । अग्निं सतनुम् । सतनुम् चिनुते । सतनुमिति
 स—तनुम् । चिनुते सात्मा । सात्माऽमुष्मिन् । सात्मेति स—आत्मा । अमुष्मिँल्लोके । लोके
 भवति ॥ [२] ॥ भवति यः । य एवम् । एवँवेद । वेद ज्योतिष्मतीः । ज्योतिष्मतीरूपम् । उप
 दधाति । दधाति ज्योतिः । ज्योतिरेव । एवास्मिन् । अस्मिन् दधाति । दधात्येताभिः । एताभिर्
 वै । वा अग्निः । अग्निश्चितः । चितो ज्वलति । ज्वलति ताभिः । ताभिरेव । एवैनम् । एनं सम् ।
 समिन्धे । इन्ध उभयोः । उभयोरस्मै । अस्मै लोकयोः । लोकयोर् ज्योतिः । ज्योतिर् भवति ।
 भवति नख्त्रेष्टकाः । नख्त्रेष्टका उप । नख्त्रेष्टका इति नख्त्र—इष्टकाः । उप दधाति । दधा-
 त्येतानि । एतानि वै । वै दिवः । दिवो ज्योतींषि । ज्योतींषि तानि । तान्येव । एवाव । अव
 रुन्धे । रुन्धे सुकृताम् । सुकृताँवै । सुकृतमिति सु—कृताम् । वा एतानि । एतानि ज्योतींषि ।
 ज्योतींषि यत् । यन् नख्त्राणि । नख्त्राणि तानि । तान्येव । एवाप्नोति । आप्नोत्यथो । अथो
 अनूकाशम् । अथो इत्यथो । अनूकाशमेव । अनूकाशमित्यनु—काशम् । एवैतानि । एतानि
 ज्योतींषि ॥ [३] ॥ ज्योतींषि कुरुते । कुरुते सुवर्गस्य । सुवर्गस्य लोकस्य । सुवर्ग-
 स्येति सुवः—गस्य । लोकस्यानुख्यात्यै । अनुख्यात्यै यत् । अनुख्यात्या इत्यनु—ख्यात्यै । यथ
 सङ्स्पृष्टाः । सङ्स्पृष्टा उपदद्ध्यात् । सङ्स्पृष्टा इति सम्—स्पृष्टाः । उपदद्ध्याद् वृष्ट्यै । उपद-
 द्ध्यादित्युप—दद्ध्यात् । वृष्ट्यै लोकम् । लोकमपि । अपि दद्ध्यात् । दद्ध्यादवर्षुकः । अवर्षुकः
 पर्जन्यः । पर्जन्यः स्यात् । स्यादसङ्स्पृष्टाः । असङ्स्पृष्टा उप । असङ्स्पृष्टा इत्यसम्—स्पृष्टाः ।
 उप दधाति । दधाति वृष्ट्यै । वृष्ट्या एव । एव लोकम् । लोकम् करोति । करोति वर्षुकः । वर्षुकः
 पर्जन्यः । पर्जन्यो भवति । भवति पुरस्तात् । पुरस्तादन्याः । अन्याः प्रतीचीः । प्रतीचीरूपम् । उप
 दधाति । दधाति पश्चात् । पश्चादन्याः । अन्याः प्राचीः । प्राची स्तस्मात् । तस्मात् प्राचीनानि ।
 प्राचीनानि च । च प्रतीचीनानि । प्रतीचीनानि च । च नख्त्राणि । नख्त्राण्या । आ वर्तन्ते ।
 वर्तन्त इति वर्तन्ते ॥ [४] ॥

(भ्रातृव्यो लोक एवैतान्ये कंचत्वारिंशच्च)

॥ १ ॥

★

ऋतव्या उप। उप दधाति। दधात्यृतूनाम्। ऋतूनाम् कृत्यै। कृत्यै द्वन्द्वम्। द्वन्द्वमुप।
द्वन्द्वमिति द्वम्—द्वम्। उप दधाति। दधाति तस्मात्। तस्माद् द्वन्द्वम्। द्वन्द्वमृतवः। द्वन्द्व-
मिति द्वम्—द्वम्। ऋतवोऽधृता। अधृतेव। इव वै। वा एषा। एषा यत्। यन् मङ्ग्यमा।
मङ्ग्यमा चितिः। चितिरन्तरिक्षम्। अन्तरिक्षमिव। इव वै। वा एषा। एषा द्वन्द्वम्।
द्वन्द्वमन्यासु। द्वन्द्वमिति द्वम्—द्वम्। अन्यासु चितीषु। चितीषूप। उप दधाति। दधाति
चतस्रः। चतस्रो मङ्ग्ये। मङ्ग्ये धृत्यै। धृत्या अन्तःश्लेषणम्। अन्तःश्लेषणवै। अन्तःश्लेष-
णमित्यन्तः—श्लेषणम्। वा एताः। एताश्चितीनाम्। चितीनाय्यत्। यदृतव्याः। ऋतव्या यत्।
यदृतव्याः। ऋतव्या उपदधाति। उपदधाति चितीनाम्। उपदधातीत्युप—दधाति। चितीना-
व्विधृत्यै। विधृत्या अवकाम्। विधृत्या इति वि—धृत्यै। अवकामनु। अनूप। उप दधाति।
दधात्येषा। एषा वै। वा अग्नेः। अग्नेर् योनिः। योनिः सयौनिम्। सयौनिमेव। सयौनिमिति
स—योनिम्। ॥ [५] ॥ एवाग्निम्। अग्निम् चिनुते। चिनुत उवाच। उवाच ह। ह विश्वामित्रः।
विश्वामित्रोऽदत्। विश्वामित्र इति विश्व—मित्रः। अददित्। इत् सः। स ब्रह्मणा। ब्रह्मणाऽन्नम्।
अन्नय्यस्य। यस्यैताः। एता उपधीयान्तै। उपधीयान्तै यः। उपधीयान्ता इत्युप—धीयान्तै।
य उ। उ च। चैनाः। एना एवम्। एववैदत्। वेददिति। इति सव्वथ्सरः। सव्वथ्सरो वै।
सव्वथ्सर इति सम्—वथ्सरः। वा एतम्। एतम् प्रतिष्ठायै। प्रतिष्ठायै नुदते। प्रतिष्ठाया इति
प्रति—स्थायै। नुदते यः। योऽग्निम्। अग्निम् चित्वा। चित्वा न। न प्रतितिष्ठति। प्रतितिष्ठति
पञ्च। प्रतितिष्ठतीति प्रति—तिष्ठति। पञ्च पूर्वाः। पूर्वाश्चितयः। चितयो भवन्ति। भवन्त्यथ।
अथ षष्ठीम्। षष्ठीम् चितिम्। चितिम् चिनुते। चिनुते षट्। षड् वै। वा ऋतवः। ऋतवः सव्व-
थ्सरः। सव्वथ्सर ऋतुषु। सव्वथ्सर इति सम्—वथ्सरः। ऋतुष्वेव। एव सव्वथ्सरे। सव्व-
थ्सरे प्रति। सव्वथ्सर इति सम्—वथ्सरे। प्रति तिष्ठति। तिष्ठत्येताः। एता वै। वा अधि-
पत्नीः। ॥ [६] ॥ अधिपत्नीर् नाम। अधिपत्नीरित्यधि—पत्नीः। नामेष्टकाः। इष्टका यस्य।
यस्यैताः। एता उपधीयान्तै। उपधीयान्तेऽधिपतिः। उपधीयान्त इत्युप—धीयान्तै। अधिपतिरेव।

अधिपतिरित्यधि—पतिः । एव समानानाम् । समानानाम् भवति । भवति यम् । यम् द्विष्यात् ।
द्विष्यात् तम् । तमुपदधत् । उपदधद् ध्यायेत् । उपदधदित्युप—दधत् । ध्यायेदेताभ्यः । एताभ्य
एव । एवैनम् । एनम् देवताभ्यः । देवताभ्य आ । आ वृश्चति । वृश्चति ताजक् । ताजगार्तिम् ।
आर्तिमा । आर्च्छति । ऋच्छत्यङ्गिरसः । अङ्गिरसः सुवर्गम् । सुवर्गल्लोकम् । सुवर्गमिति
सुवः—गम् । लोकय्यन्तः । यन्तो या । या यज्ञस्य । यज्ञस्य निष्कृतिः । निष्कृतिरासीत् । निष्कृ-
तिरिति निः—कृतिः । आसीत् ताम् । तामृषिभ्यः । ऋषिभ्यः प्रति । ऋषिभ्य इत्यृषि—भ्यः ।
प्रत्यौहन्न । औहन् तत् । तद्धिरण्यम् । हिरण्यमभवत् । अभवद् यत् । यद्धिरण्यशल्लैः । हिर-
ण्यशल्लैः प्रोर्षति । हिरण्यशल्लैरिति हिरण्य—शल्लैः । प्रोर्षति यज्ञस्य । प्रोर्षतीति प्र—
उर्षति । यज्ञस्य निष्कृत्यै । निष्कृत्या अथौ । निष्कृत्या इति निः—कृत्यै । अथौ भेषजम् ।
अथो इत्यथौ । भेषजमेव । एवास्मै । अस्मै करोति । करोत्यथौ ॥ [७] ॥ अथौ रूपेण । अथो
इत्यथौ । रूपेणैव । एवैनम् । एनम् समम् । समर्द्धयति । अर्द्धयत्यथौ । अथो हिरण्यज्योतिषा ।
अथो इत्यथौ । हिरण्यज्योतिषैव । हिरण्यज्योतिषेति हिरण्य—ज्योतिषा । एव सुवर्गम् । सुव-
र्गल्लोकम् । सुवर्गमिति सुवः—गम् । लोकमेति । एति साहस्रवता । साहस्रवता प्र । साहस्रव-
तेति साहस्र—वता । प्रोर्षति । उर्षति साहस्रः । साहस्रः प्रजापतिः । प्रजापतिः प्रजापतेः ।
प्रजापतिरिति प्रजा—पतिः । प्रजापतेरास्यै । प्रजापतेरिति प्रजा—पतेः । आस्या इमाः । इमा
मे । मे अग्ने । अग्न इष्टकाः । इष्टका धेनवः । धेनवः सन्तु । सन्त्विति । इत्याह । आह धेनूः ।
धेनूरेव । एवैनाः । एनाः कुरुते । कुरुते ताः । ता एनम् । एनम् कामदुघाः । कामदुघा अमुत्र ।
कामदुघा इति काम—दुघाः । अमुत्रामुष्मिन् । अमुष्मिल्लोके । लोक उप । उप तिष्ठन्ते । तिष्ठन्त
इति तिष्ठन्ते ॥ [८] ॥

(सयोन्ये मेता वै करोत्ये कान्नचत्वारिंशच्च)

॥ २ ॥

★

रुद्रो वै । वा एषः । एष यत् । यदग्निः । अग्निः सः । स एतर्हि । एतर्हि जातः । जातो
यर्हि । यर्हि सर्वः । सर्वश्चितः । चितः सः । स यथा । यथा वथ्सः । वथ्सो जातः । जातः
स्तनम् । स्तनम् प्रेप्सति । प्रेप्सत्येवम् । प्रेप्सतीति प्र—ईप्सति । एववै । वा एषः । एष

ए॒तर॒हि॒ । ए॒तर॒हि॒ भा॒ग॒धे॒यम् । भा॒ग॒धे॒यम् प्र । भा॒ग॒धे॒यमि॒ति भा॒ग—धे॒यम् । प्रे॒प्स॒ति । ई॒प्स॒ति
तस्मै॑ । तस्मै॑ यत् । यदाहु॑तिम् । आहु॑तिम् न । आहु॑तिमित्या—हु॑तिम् । न जुहु॑यात् । जुहु॑-
याद॑ध्व॒र्युम् । अ॒ध्व॒र्युम् च । च॒ यज॑मानम् । यज॑मानम् च । च॒ ध्या॑येत् । ध्या॑येच्छ॒तरु॑-
द्रीय॑म् । श॒तरु॑द्रीयम् जुहोति । श॒तरु॑द्रीयमि॒ति श॒त—रु॑द्रीयम् । जुहोति॑ भा॒ग॒धे॒येन॑ । भा॒ग॒धे॒-
येनै॒व । भा॒ग॒धे॒येने॒ति भा॒ग—धे॒येन॑ । ए॒वैन॑म् । ए॒न॒५ श॑म॒यति॑ । श॑म॒यति॑ न । ना॒र्ति॑म् । आ॒र्ति॒मा ।
आ॒र्च्छ॑ति । ऋ॒च्छ॒त्य॒ध्व॒र्युः । अ॒ध्व॒र्युर् न । न यज॑मानः । यज॑मानो॒ यत् । यद् ग्रा॒म्याणा॑म् ।
ग्रा॒म्याणा॑म् प॒शूनाम् । प॒शूनाम् प॒र्यसा॑ । ॥ [९] ॥ प॒र्यसा॑ जुहु॑यात् । जुहु॑याद् ग्रा॒म्यान् ।
ग्रा॒म्यान् प॒शून् । प॒शूञ्छु॒चा । शु॒चाऽर्प॑येत् । अ॒र्प॑येद् यत् । यदा॑र॒ण्याना॑म् । आ॒र॒ण्याना॑मा-
र॒ण्यान् । आ॒र॒ण्यान् ज॑र्तिल॒यवा॒ग्वा । ज॑र्तिल॒यवा॒ग्वा वा । ज॑र्तिल॒यवा॒ग्वेति॑ ज॒र्तिल—य॒वाग्वा॑ ।
वा जुहु॑यात् । जुहु॑याद् ग॒वीधु॑क॒यवा॒ग्वा । ग॒वीधु॑क॒यवा॒ग्वा वा । ग॒वीधु॑क॒यवा॒ग्वेति॑ ग॒वीधु॑क—
य॒वाग्वा॑ । वा न । न ग्रा॒म्यान् । ग्रा॒म्यान् प॒शून् । प॒शून्हि॒नस्ति॑ । हि॒नस्ति॑ न । ना॒र॒ण्यान् । आ॒र॒-
ण्या॒नथो॑ । अथो॒ खलु॑ । अथो॒ इत्यथो॑ । खल्वाहुः॑ । आ॒हुर॒नाहु॑तिः । अ॒नाहु॑तिर् वै । अ॒नाहु॑ति-
रि॒त्यना॑—हु॑तिः । वै ज॒र्तिलाः॑ । ज॒र्तिला॑श्च । च॒ ग॒वीधु॑काः । ग॒वीधु॑काश्च । चेति॑ । इत्य॒ज॒रू॒षी-
रेण॑ । अ॒ज॒रू॒षीरेण॑ जुहोति । अ॒ज॒रू॒षीरेणे॒त्यज॑—रू॒षीरेण॑ । जुहो॑त्याग्नेयी । आ॒ग्नेयी॑ वै । वा ए॒षा ।
ए॒षा यत् । यद्जा॑ । अ॒जाऽऽहु॑त्या । आहु॑त्यै॒व । आहु॑त्येत्या—हु॑त्या । ए॒व जुहो॑ति । जुहो॑ति न ।
न ग्रा॒म्यान् । ग्रा॒म्यान् प॒शून् । प॒शून्हि॒नस्ति॑ । हि॒नस्ति॑ न । ना॒र॒ण्यान् । आ॒र॒ण्यान्ङि॒गेर॑सः ।
अ॒ङ्गि॒गेर॑सः सु॒वर्ग॑म् । सु॒वर्ग॑ल्लो॒कम् । सु॒वर्ग॑मि॒ति सु॒वः—गम् । लो॒क॒य्यन्तः॑ । यन्तो॑ऽजाया॑म् ।
॥ [१०] ॥ अ॒जाया॑म् घ॒र्मम् । घ॒र्मम् प्र । प्रा॒सि॒ञ्च॒न्न । अ॒सि॒ञ्च॒न्थ सा॑ । सा शोच॑न्ती । शोच॑न्ती
प॒र्णम् । प॒र्णम् प॒रा । प॒राऽजि॑हीत । अ॒जि॑हीत सः । सौ॒र्कः । अ॒र्कोऽभ॑वत् । अ॒भ॒वत् तत् ।
तद॑र्कस्य । अ॒र्कस्या॑र्क॒त्वम् । अ॒र्क॒त्वम॑र्क॒प॒र्णेन॑ । अ॒र्क॒त्वमि॒त्यर्क॑—त्वम् । अ॒र्क॒प॒र्णेन॑ जुहोति ।
अ॒र्क॒प॒र्णेने॒त्यर्क॑—प॒र्णेन॑ । जुहो॑ति स॒योनि॒त्वाय॑ । स॒योनि॒त्वायो॑द॒ङ् । स॒योनि॒त्वाये॒ति स॒योनि॑—
त्वाय॑ । उद॑ङ् तिष्ठ॒न्न । तिष्ठ॑न् जुहोति । जुहो॑त्येषा । ए॒षा वै । वै रु॒द्रस्य॑ । रु॒द्रस्य॑ दिक् । दि॒क्
स्वाया॑म् । स्वाया॑मे॒व । ए॒व दि॒शि । दि॒शि रु॒द्रम् । रु॒द्रम् नि॒रव॑दयते । नि॒रव॑दयते च॒रमा॑या॑म् ।
नि॒रव॑दयत॒ इति॑ निः—अ॒व॑दयते । च॒रमा॑या॒मिष्ट॑कायाम् । इष्ट॑कायाम् जुहोति । जुहो॑त्यन्तः ।

अ॒न्त॒त ए॒व । ए॒व रु॒द्रम् । रु॒द्रम् नि॒रव॑दयते । नि॒रव॑दयते त्रेधाविभ॒क्तम् । नि॒रव॑दयत॒ इति॑ निः—
 अव॑दयते । त्रेधाविभ॒क्तम् जु॒होति॑ । त्रेधाविभ॒क्तमिति॑ त्रेधा—विभ॒क्तम् । जु॒होति॑ त्रयः । त्रय॑ इ॒मे ।
 इ॒मे लो॒काः । लो॒का इ॒मान् । इ॒माने॒व । ए॒व लो॒कान् । लो॒कान्त् समा॑वद्वीर्यान् । समा॑वद्वीर्यान्
 करोति । समा॑वद्वीर्या॒निति॑ समा॑वत्—वीर्यान् । करो॒तीर्य॑ति । इ॒यत्य॑ग्रे । अ॒ग्रे जु॒होति॑ । जु॒हो-
 त्यथ॑ । ॥ [११] ॥ अथे॒यति॑ । इ॒यत्य॑थ । अथे॒यति॑ । इ॒यति॑ त्रयः । त्रय॑ इ॒मे । इ॒मे लो॒काः ।
 लो॒का ए॒भ्यः । ए॒भ्य ए॒व । ए॒वैन॑म् । ए॒नँल्लो॒केभ्यः॑ । लो॒केभ्यः॑ श॒मय॑ति । श॒मय॑ति॒ तिस्रः॑ । तिस्र॑
 उत्तराः । उत्तरा॒ आहु॑तीः । उत्तरा॒ इत्यु॑त्—तराः । आहु॑तीर् जुहोति । आहु॑तीरित्या—हुतीः ।
 जुहोति॑ षट् । षट्त् सम् । सम् प॑द्यन्ते । प॑द्यन्ते षट् । षड् वै । वा ऋ॒तवः॑ । ऋ॒तव॑ ऋ॒तुभिः॑ ।
 ऋ॒तुभिरे॒व । ऋ॒तुभि॒रित्यु॑त्—भिः । ए॒वैन॑म् । ए॒नँ श॒मय॑ति । श॒मय॑ति॒ यत् । यद॑नुपरि॒क्राम॑म् ।
 अ॒नुपरि॑क्राम॑म् जुह्यात् । अ॒नुपरि॑क्राम॑मित्य॒नु—परि॑क्राम॑म् । जुह्याद॑न्तरव॒चारि॑णम् । अ॒न्तर॑-
 व॒चारि॑णँ रु॒द्रम् । अ॒न्तर॑व॒चारि॑णमित्य॒न्तः—अ॒व॒चारि॑णम् । रु॒द्रम् कुर्या॑त् । कुर्या॑दथो । अथो
 खलु॑ । अथो॒ इत्यथो॑ । खल्वाहुः । आहुः कस्या॑म् । कस्या॑ँवा । वा ऽह॑ । अह॑ दि॒शि । दि॒शि रु॒द्रः ।
 रु॒द्रः कस्या॑म् । कस्या॑ँवा । वेति॑ । इत्य॒नुपरि॑क्राम॑म् । अ॒नुपरि॑क्राम॑मे॒व । अ॒नुपरि॑क्राम॑मित्य॒नु—
 परि॑क्राम॑म् । ए॒व हो॑तव्यम् । हो॒तव्य॑मप॑रिवर्गम् । अप॑रिवर्गमे॒व । अप॑रिवर्ग॑मित्य॒परि—वर्ग॑म् ।
 ए॒वैन॑म् । ए॒नँ श॒मय॑ति । श॒मय॑त्ये॒ताः । ॥ [१२] ॥ ए॒ता वै । वै दे॒वताः॑ । दे॒वताः॑ सु॒वर्ग्याः॑ ।
 सु॒वर्ग्या॑ याः । सु॒वर्ग्या॑ इति॑ सु॒वः—ग्याः॑ । या उ॑त्त॒माः । उ॒त्त॒मास्ताः॑ । उ॒त्त॒मा इत्यु॑त्—त॒माः ।
 ता य॑ज॒मानम् । य॑ज॒मान॑ँवाच॒यति॑ । वा॒च॒यति॑ ताभिः । ताभिरे॒व । ए॒वैन॑म् । ए॒नँ सु॒वर्गम् । सु॒व-
 र्गँल्लो॒कम् । सु॒वर्ग॑मिति॑ सु॒वः—गम् । लो॒कम् ग॑मयति । ग॒मय॑ति॒ यम् । यम् द्वि॒ष्यात् । द्वि॒ष्यात्
 तस्य॑ । तस्य॑ स॒ञ्चरे॑ । स॒ञ्चरे॑ प॒शूनाम् । स॒ञ्चर॑ इति॑ सम्—च॒रे । प॒शूनाम् नि॑ । न्य॒स्येत् । अ॒स्येद्
 यः । यः प्र॑थ॒मः । प्र॑थ॒मः प॒शुः । प॒शुर॑भि॒तिष्ठ॑ति । अ॒भि॒तिष्ठ॑ति॒ सः । अ॒भि॒तिष्ठ॑तीत्य॒भि—तिष्ठ॑ति ।
 स आ॒र्तिम् । आ॒र्ति॒मा । आ॒र्च्छ॑ति । ऋ॒च्छ॒तीत्यृ॑च्छति ॥ ॥ [१३] ॥

(पशूनाम् यन्तो अग्रे जुहोत्य परिवर्गमेवैनँ शमयति त्रिंशच्च)

॥ ३ ॥

अश्मन्नूर्जम्। ऊर्जमिति। इति परि। परि षिञ्चति। सिञ्चति मार्जयति। मार्जयत्येव।
 एवैनम्। एनमथो। अथो तर्पयति। अथो इत्यथो। तर्पयत्येव। एव सः। स एनम्। एनम्
 तुप्तः। तुप्तोऽख्युद्धन्। अख्युद्धन्नशोचन्न। अशोचन्नमुष्मिन्न। अमुष्मिँल्लोके। लोक उप।
 उप तिष्ठते। तिष्ठते तृप्यति। तृप्यति प्रजया। प्रजया पशुभिः। प्रजेयेति प्र—जया। पशुभिर्
 यः। पशुभिरिति पशु—भिः। य एवम्। एवँवेद। वेद ताम्। ताम् नः। न इषम्। इष मूर्जम्।
 ऊर्जम् धत्त। धत्त मरुतः। मरुतः स॒रराणाः। स॒रराणा इति। स॒रराणा इति सम्—
 रराणाः। इत्याह। आहान्नम्। अन्नवै। वा ऊर्क। ऊर्गन्नम्। अन्नम् मरुतः। मरुतोऽन्नम्।
 अन्नमेव। एवाव। अव रुन्धे। रुन्धेऽश्मन्न। अश्मन्स्ते। ते ख्युत्। ख्युदमुम्। अमुम् ते।
 ते शुक्। शुर्गच्छतु ॥ [१४] ॥ ऋच्छतु यम्। यम् द्विष्मः। द्विष्म इति। इत्याह। आह
 यम्। यमेव। एव द्वेष्टि। द्वेष्टि तम्। तमस्य। अस्य ख्युधा। ख्युधा च। च शुचा। शुचा
 च। चार्पयति। अर्पयति त्रिः। त्रिः परिषिञ्चन्न। परिषिञ्चन् परि। परिषिञ्चन्निति परि—सिञ्चन्न।
 पर्येति। एति त्रिवृत्। त्रिवृद् वै। त्रिवृदिति त्रि—वृत्। वा अग्निः। अग्निर् यावान्। यावा—
 नेव। एवाग्निः। अग्निस्तस्य। तस्य शुचम्। शुचं॑ शमयति। शमयति त्रिः। त्रिः पुनः। पुनः
 परि। पर्येति। एति षट्। षट्थु सम्। सम् पद्यन्ते। पद्यन्ते षट्। षड् वै। वा ऋतवः। ऋतव
 ऋतुभिः। ऋतुभिरेव। ऋतुभिरित्युतु—भिः। एवास्य। अस्य शुचम्। शुचं॑ शमयति। शम—
 यत्युपाम्। अपावै। वा एतत्। एतत् पुष्पम्। पुष्पय्यत्। यद् वेतसः। वेतसोऽपाम्। अपा॑
 शरः। ॥ [१५] ॥ शरोऽवकाः। अवका वेतसशाखया। वेतसशाखया च। वेतसशाखयेति
 वेतस—शाखया। चावकाभिः। अवकाभिश्च। च वि। वि कर्षति। कर्षत्यापः। आपो वै। वै
 शान्ताः। शान्ताः शान्ताभिः। शान्ताभिरेव। एवास्य। अस्य शुचम्। शुचं॑ शमयति। शम—
 यति यः। यो वै। वा अग्निम्। अग्निम् चितम्। चितम् प्रथमः। प्रथमः पशुः। पशुरधिक्रामति।
 अधिक्रामतीश्वरः। अधिक्रामतीत्यधि—क्रामति। ईश्वरो वै। वै तम्। त॑ शुचा। शुचा प्रदहः।
 प्रदहो मण्डूकेन। प्रदह इति प्र—दहः। मण्डूकेन वि। वि कर्षति। कर्षत्येषः। एष वै। वै
 पशूनाम्। पशूनामनुपजीवनीयः। अनुपजीवनीयो न। अनुपजीवनीय इत्यनुप—जीवनीयः।
 न वै। वा एषः। एष ग्राम्येषु। ग्राम्येषु पशुषु। पशुषु हितः। हितो न। नारण्येषु। आरण्येषु

तम्। तमेव। एव शुचा। शुचाऽर्पयति। अर्पयत्यष्टाभिः। अष्टाभिर् वि। वि कर्षति। कर्षत्यष्टा-
 ख्वरा। ॥ [१६] ॥ अष्टाख्वरा गायत्री। अष्टाख्वरेत्यष्टा—अख्वरा। गायत्री गायत्रः। गाय-
 त्रौऽग्निः। अग्निर् यावान्। यावानेव। एवाग्निः। अग्निस्तस्य। तस्य शुचम्। शुचं शमयति।
 शमयति पावकवतीभिः। पावकवतीभिरन्नम्। पावकवतीभिरिति पावक—वतीभिः। अन्नवै। वै
 पावकः। पावकोऽन्नेन। अन्नेनैव। एवास्य। अस्य शुचम्। शुचं शमयति। शमयति मृत्युः।
 मृत्युर् वै। वा एषः। एष यत्। यदग्निः। अग्निर् ब्रह्मणः। ब्रह्मण एतत्। एतद् रूपम्। रूपय्यत्।
 यत् कृष्णाजिनम्। कृष्णाजिनम् कार्ष्णी। कृष्णाजिनमिति कृष्ण—अजिनम्। कार्ष्णी उपा-
 नहौ। कार्ष्णी इति कार्ष्णी। उपानहावुप। उप मुञ्चते। मुञ्चते ब्रह्मणा। ब्रह्मणैव। एव मृत्योः।
 मृत्योरन्तः। अन्तर् धत्ते। धत्तेऽन्तः। अन्तर् मृत्योः। मृत्योर् धत्ते। धत्तेऽन्तः। अन्तर-
 न्नाद्यात्। अन्नाद्यादिति। अन्नाद्यादित्यन्न—अद्यात्। इत्याहुः। आहुरन्याम्। अन्यामुपमुञ्चते।
 उपमुञ्चतेऽन्याम्। उपमुञ्चत इत्युप—मुञ्चते। अन्याम् न। नान्तः। अन्तरेव। ॥ [१७] ॥ एव
 मृत्योः। मृत्योर् धत्ते। धत्तेऽव। अवान्नाद्यम्। अन्नाद्यं रुन्धे। अन्नाद्यमित्यन्न—अद्यम्। रुन्धे
 नमः। नमस्ते। ते हरसे। हरसे शोचिषे। शोचिष इति। इत्याह। आह नमस्कृत्य। नमस्कृत्य
 हि। नमस्कृत्येति नमः—कृत्य। हि वसीयांसम्। वसीयांसमुपचरन्ति। उपचरन्त्यन्यम्।
 उपचरन्तीत्युप—चरन्ति। अन्यम् ते। ते अस्मत्। अस्मत् तपन्तु। तपन्तु हेतयः। हेतय
 इति। इत्याह। आह यम्। यमेव। एव द्वेष्टि। द्वेष्टि तम्। तमस्य। अस्य शुचा। शुचाऽर्पयति।
 अर्पयति पावकः। पावको अस्मभ्यम्। अस्मभ्यं शिवः। अस्मभ्यमित्यस्म—भ्यम्। शिवो
 भव। भवेति। इत्याह। आहान्नम्। अन्नवै। वै पावकः। पावकोऽन्नम्। अन्नमेव। एवाव। अव
 रुन्धे। रुन्धे द्वाभ्याम्। द्वाभ्यामधि। अधि क्रामति। क्रामति प्रतिष्ठित्यै। प्रतिष्ठित्या अपस्य-
 वतीभ्याम्। प्रतिष्ठित्या इति प्रति—स्थित्यै। अपस्यवतीभ्यां शान्त्यै। अपस्यवतीभ्यामित्य-
 पस्य—वतीभ्याम्। शान्त्या इति शान्त्यै॥ ॥ [१८] ॥

(शु ग्वेतसौऽपा मष्टाभिर्वि कर्षति नान्त रेकान्नपञ्चाशच्च)

॥ ४ ॥

नृषदे वट् । नृषद इति नृ—सदे^१ । वडिति । इति व्याधारयति । व्याधारयति पङ्क्त्या । व्याधार-
यतीति वि—आधारयति । पङ्क्त्याऽऽहुत्या । आहुत्या यज्ञमुखम् । आहुत्येत्या—हुत्या । यज्ञ-
मुखमा । यज्ञमुखमिति यज्ञ—मुखम् । आ रभते । रभतेऽरुष्ण्या । अरुष्ण्या व्याधारयति ।
व्याधारयति तस्मात् । व्याधारयतीति वि—आधारयति । तस्मादरुष्ण्या । अरुष्ण्या पशवः ।
पशवोऽङ्गानि । अङ्गानि प्र । प्र हरन्ति । हरन्ति प्रतिष्ठित्यै । प्रतिष्ठित्यै यत् । प्रतिष्ठित्या
इति प्रति—स्थित्यै । यद् वषट्कुर्यात् । वषट्कुर्याद् यातयामा । वषट्कुर्यादिति वषट्कुर्यात् । यातया-
माऽस्य । यातयामेति यात—यामा । अस्य वषट्कारः । वषट्कारः स्यात् । वषट्कार इति वषट्—
कारः । स्याद् यत् । यन् न । न वषट्कुर्यात् । वषट्कुर्याद् ररुष्वासि । वषट्कुर्यादिति वषट्—कुर्यात् ।
ररुष्वासि यज्ञम् । यज्ञं हन्युः । हन्युर् वट् । वडिति । इत्याह । आह परोरुष्मम् । परोरुष्-
मेव । परोरुष्ममिति परः—अरुष्मम् । एव वषट् । वषट् करोति । करोति न । नास्य । अस्य यात-
यामा । यातयामा वषट्कारः । यातयामेति यात—यामा । वषट्कारो भवति । वषट्कार इति वषट्—
कारः । भवति न । न यज्ञम् । यज्ञं ररुष्वासि । ररुष्वासि घ्नन्ति । घ्नन्ति हुतादः । हुतादो
वै । हुताद् इति हुत—अदः । वा अन्ये । अन्ये देवाः । देवा अहुतादः । ॥ [१९] ॥ अहुता-
दोऽन्ये । अहुताद् इत्यहुत—अदः । अन्ये तान् । तानग्निचित् । अग्निचिदेव । अग्निचिदित्यग्नि-
चित् । एवोभयान् । उभयान् प्रीणाति । प्रीणाति ये । ये देवाः । देवा देवानाम् । देवानामिति ।
इति ददधा । ददधा मधुमिश्रेण । मधुमिश्रेणाव । मधुमिश्रेणेति मधु—मिश्रेण । अवोरुषति ।
उरुषति हुतादः । हुतादश्च । हुताद् इति हुत—अदः । चैव । एव देवान् । देवानहुतादः । अहुता-
दश्च । अहुताद् इत्यहुत—अदः । च यजमानः । यजमानः प्रीणाति । प्रीणाति ते । ते यजमानम् ।
यजमानम् प्रीणन्ति । प्रीणन्ति ददधा । ददधैव । एव हुतादः । हुतादः प्रीणाति । हुताद् इति
हुत—अदः । प्रीणाति मधुषा । मधुषाऽहुतादः । अहुतादो ग्राम्यम् । अहुताद् इत्यहुत—अदः ।
ग्राम्यवै । वा एतत् । एतदन्नम् । अन्नय्यत् । यद् दधि । दध्वारण्यम् । आरण्यम् मधु । मधु यत् ।
यद् ददधा । ददधा मधुमिश्रेण । मधुमिश्रेणावोरुषति । मधुमिश्रेणेति मधु—मिश्रेण । अवोरुष-
त्युभयस्य । अवोरुषतीत्यव—उरुषति । उभयस्यावरुद्ध्यै । अवरुद्ध्यै शुमुष्टिना । अवरुद्ध्या
इत्यव—रुद्ध्यै । शुमुष्टिनाऽव । अवोरुषति । उरुषति प्राजापत्यः । प्राजापत्यो वै । प्राजापत्य

इति प्राजा—पत्यः । ॥ [२०] ॥ वै शुमुष्टिः । शुमुष्टिः संयोनित्वाय । संयोनित्वाय द्वाभ्याम् । संयोनित्वायेति संयोनि—त्वाय । द्वाभ्याम् प्रतिष्ठित्यै । प्रतिष्ठित्या अनुपरिचारम् । प्रतिष्ठित्या इति प्रति—स्थित्यै । अनुपरिचारमव । अनुपरिचारमित्यनु—परिचारम् । अवोर्लुषति । उल्लुषत्यपरिवर्गम् । अपरिवर्गमेव । अपरिवर्गमित्यपरि—वर्गम् । एवैनान् । एनान् प्रीणाति । प्रीणाति वि । वि वै । वा एषः । एष प्राणैः । प्राणैः प्रजया । प्राणैरिति प्र—अनैः । प्रजया पशुभिः । प्रजयेति प्र—जया । पशुभिर्ऋद्ध्यते । पशुभिरिति पशु—भिः । ऋद्ध्यते यः । योऽग्निम् । अग्निम् चिन्वन्न । चिन्वन्नाधिक्रामति । अधिक्रामति प्राणदाः । अधिक्रामतीत्यधि—क्रामति । प्राणदा अपानदाः । प्राणदा इति प्राण—दाः । अपानदा इति । अपानदा इत्यपान—दाः । इत्याह । आह प्राणान् । प्राणानेव । प्राणानिति प्र—अनान् । एवात्मन्न । आत्मन् धत्ते । धत्ते वर्चोदाः । वर्चोदा वरिवोदाः । वर्चोदा इति वर्चः—दाः । वरिवोदा इति । वरिवोदा इति वरिवः—दाः । इत्याह । आह प्रजा । प्रजा वै । प्रजेति प्र—जा । वै वर्चः । वर्चः पशवः । पशवो वरिवः । वरिवः प्रजाम् । प्रजामेव । प्रजामिति प्र—जाम् । एव पशून् । पशूनात्मन्न । आत्मन् धत्ते । धत्त इन्द्रः । इन्द्रो वृत्रम् । वृत्रमहन्न । अहन् तम् । तँवृत्रः । वृत्रो हतः । ॥ [२१] ॥ हतः षोडशभिः । षोडशभिर्भोगैः । षोडशभिरिति षोडश—भिः । भोगैरसिनात् । असिनाथ सः । स एताम् । एतामग्नये । अग्नयेऽनीकवते । अनीकवत् आहुतिम् । अनीकवत् इत्यनीक—वते । आहुतिमपश्यत् । आहुतिमित्या—हुतिम् । अपश्यत् ताम् । तामजुहोत् । अजुहोत् तस्य । तस्याग्निः । अग्निरनीकवान् । अनीकवान्त् स्वेन । अनीकवानित्यनीक—वान् । स्वेन भागधेयेन । भागधेयेन प्रीतः । भागधेयेनेति भाग—धेयेन । प्रीतः षोडशधा । षोडशधा वृत्रस्य । षोडशधेति षोडश—धा । वृत्रस्य भोगान् । भोगानपि । अप्यदहत् । अदहद् वैश्वकर्मणेन । वैश्वकर्मणेन पाप्मनः । वैश्वकर्मणेनेति वैश्व—कर्मणेन । पाप्मनो निः । निरमुच्यत । अमुच्यत यत् । यदग्नये । अग्नयेऽनीकवते । अनीकवत् आहुतिम् । अनीकवत् इत्यनीक—वते । आहुतिम् जुहोति । आहुतिमित्या—हुतिम् । जुहोत्यग्निः । अग्निरेव । एवास्य । अस्यानीकवान् । अनीकवान्त् स्वेन । अनीकवानित्यनीक—वान् । स्वेन भागधेयेन । भागधेयेन प्रीतः । भागधेयेनेति भाग—धेयेन । प्रीतः पाप्मानम् । पाप्मानमपि । अपि दहति । दहति वैश्वकर्मणेन । वैश्वकर्मणेन पाप्मनः । वैश्वकर्मणेनेति वैश्व—

कर्मणेन। पाप्मनो निः। निर् मुच्यते। मुच्यते यम्। यम् कामयेत। कामयेत चिरम्। चिरम् पाप्मनः। पाप्मनो निः। ॥ [२२] ॥ निर् मुच्येत। मुच्येतेति। इत्येकैकम्। एकैकम् तस्य। एकैकमित्येकम्—एकम्। तस्य जुहुयात्। जुहुयाच्चिरम्। चिरमेव। एव पाप्मनः। पाप्मनो निः। निर् मुच्यते। मुच्यते यम्। यम् कामयेत। कामयेत ताजक्। ताजक् पाप्मनः। पाप्मनो निः। निर् मुच्यत। मुच्यतेति। इति सर्वाणि। सर्वाणि तस्य। तस्यानुद्गत्य। अनुद्गत्य जुहुयात्। अनुद्गत्येत्यनु—द्गत्य। जुहुयात् ताजक्। ताजगेव। एव पाप्मनः। पाप्मनो निः। निर् मुच्यते। मुच्यतेऽथौ। अथो खलु। अथो इत्यथौ। खलु नाना। नानैव। एव सूक्ताभ्याम्। सूक्ताभ्याम् जुहोति। सूक्ताभ्यामिति सु—उक्ताभ्याम्। जुहोति नाना। नानैव। एव सूक्तयोः। सूक्तयोरु वीर्यम्। सूक्तयोरिति सु—उक्तयोः। वीर्यम् दधाति। दधात्यथौ। अथो प्रतिष्ठित्यै। अथो इत्यथौ। प्रतिष्ठित्या इति प्रति—स्थित्यै ॥ ॥ [२३] ॥

(देवाः प्राजापत्यो वृत्र श्विरम् पाप्मनश्चत्वारिंशच्च)

॥ ५ ॥

★

उदेनम्। एनमुत्तराम्। उत्तराम् नय। उत्तरामित्युत्—तराम्। नयेति। इति समिधः। समिध आ। समिध इति सम्—इधः। आ दधाति। दधाति यथा। यथा जनम्। जनय्यते। यतेऽवसम्। अवसम् करोति। करोति तादृक्। तादृगेव। एव तत्। तत् तिस्रः। तिस्र आ। आ दधाति। दधाति त्रिवृत्। त्रिवृद् वै। त्रिवृदिति त्रि—वृत्। वा अग्निः। अग्निर् यावान्। यावानेव। एवाग्निः। अग्निस्तस्मै। तस्मै भागधेयम्। भागधेयम् करोति। भागधेयमिति भाग—धेयम्। करोत्यौदुम्बरीः। औदुम्बरीर् भवन्ति। भवन्त्यूर्कः। ऊर्ग वै। वा उदुम्बरः। उदुम्बर ऊर्जम्। ऊर्जमेव। एवास्मै। अस्मा अपि। अपि दधाति। दधात्युत्। उदु। उ त्वा। त्वा विश्वे। विश्वे देवाः। देवा इति। इत्याह। आह प्राणाः। प्राणा वै। प्राणा इति प्र—अनाः। वै विश्वे। विश्वे देवाः। देवा प्राणैः। प्राणैरेव। प्राणैरिति प्र—अनैः। ॥ [२४] ॥ एवैनम्। एनमुत्। उद् यच्छते। यच्छतेऽग्ने। अग्ने भरन्तु। भरन्तु चित्तिभिः। चित्तिभिरिति। चित्तिभिरिति चित्ति—भिः। इत्याह। आह यस्मै। यस्मा एव। एवैनम्। एनम् चित्ताय। चित्तायोद्यच्छते। उद्यच्छते तेन। उद्यच्छत इत्युत्—यच्छते। तेनैव। एवैनम्। एनम् समम्। समर्द्धयति। अर्द्धयति पञ्च। पञ्च दिशः।

दिशो दैवीः। दैवीर् यज्ञम्। यज्ञमवन्तु। अवन्तु देवीः। देवीरिति। इत्याह। आह दिशः। दिशो हि। ह्येषः। एषोऽनु। अनु प्रच्यवते। प्रच्यवतेऽप। प्रच्यवत इति प्र—च्यवते। अपा-
मतिम्। अमतिम् दुर्मतिम्। दुर्मतिम् बाधमानाः। दुर्मतिमिति दुः—मतिम्। बाधमाना इति।
इत्याह। आह ररुषसाम्। ररुषसामपहत्यै। अपहत्यै रायः। अपहत्या इत्यप—हत्यै। राय-
स्पोषे। पोषे यज्ञपतिम्। यज्ञपतिमाभजन्तीः। यज्ञपतिमिति यज्ञ—पतिम्। आभजन्तीरिति।
आभजन्तीरित्या—भजन्तीः। इत्याह। आह पशवः। पशवो वै। वै रायः। रायस्पोषः। पोषः
पशून्। ॥ [२५] ॥ पशून्वेव। एवाव। अव रुन्धे। रुन्धे षड्भिः। षड्भिरहरति। षड्भिरिति षट्—
भिः। हरति षट्। षट् वै। वा ऋतवः। ऋतव ऋतुभिः। ऋतुभिरेव। ऋतुभिरित्यृतु—भिः।
एवैनम्। एन५ हरति। हरति द्वे। द्वे परिगृह्यवती। द्वे इति द्वे। परिगृह्यवती भवतः। परिगृह्य-
वती इति परिगृह्य—वती। भवतो ररुषसाम्। ररुषसामपहत्यै। अपहत्यै सूर्यरश्मिः। अप-
हत्या इत्यप—हत्यै। सूर्यरश्मिरुहरिकेशः। सूर्यरश्मिरिति सूर्य—रश्मिः। हरिकेशः पुरस्तात्।
हरिकेश इति हरि—केशः। पुरस्तादिति। इत्याह। आह प्रसूत्यै। प्रसूत्यै ततः। प्रसूत्या इति
प्र—सूत्यै। ततः पावकाः। पावका आशिषः। आशिषो नः। आशिष इत्या—शिषः। नो
जुषन्ताम्। जुषन्तामिति। इत्याह। आहान्नम्। अन्नवै। वै पावकः। पावकोऽन्नम्। अन्न-
मेव। एवाव। अव रुन्धे। रुन्धे देवासुराः। देवासुराः सय्यन्ताः। देवसुरा इति देव—असुराः।
सय्यन्ता आसन्न। सय्यन्ता इति सम्—यन्ताः। आसन् ते। ते देवाः। देवा एतत्। एतदप्र-
तिरथम्। अप्रतिरथमपश्यन्। अप्रतिरथमित्यप्रति—रथम्। अपश्यन् तेन। तेन वै। वै ते।
तेऽप्रति। अप्रत्यसुरान्। ॥ [२६] ॥ असुरानजयन्। अजयन् तत्। तदप्रतिरथस्य। अप्र-
तिरथस्याप्रतिरथत्वम्। अप्रतिरथस्येत्यप्रति—रथस्य। अप्रतिरथत्वय्यत्। अप्रतिरथत्वमित्य-
प्रतिरथ—त्वम्। यदप्रतिरथम्। अप्रतिरथम् द्वितीयः। अप्रतिरथमित्यप्रति—रथम्। द्वितीयो
होता। होताऽन्वाह। अन्वाहाप्रति। अन्वाहेत्यनु—आह। अप्रत्येव। एव तेन। तेन यजमानः।
यजमानो भ्रातृव्यान्। भ्रातृव्यान् जयति। जयत्यथो। अथो अनभिजितम्। अथो इत्यथो। अन-
भिजितमेव। अनभिजितमित्यनभि—जितम्। एवाभि। अभि जयति। जयति दशर्चम्। दशर्चम्
भवति। दशर्चमिति दश—ऋचम्। भवति दशाख्षरा। दशाख्षरा विराट्। दशाख्षरेति दश—

अ॒र॒ख॒ष॒रा । वि॒राड् वि॒राज॑ । वि॒राडि॑ति वि—राट् । वि॒राजे॑मौ । वि॒राजे॑ति वि—राज॑ । इ॒मौ लो॒कौ ।
लो॒कौ वि॒धृतौ । वि॒धृता॒वन॒योः । वि॒धृता॒वि॒ति वि—धृतौ । अ॒नयो॑र् लो॒कयोः । लो॒कयो॑र् वि॒धृत्यै ।
वि॒धृत्या॒ अथो॑ । वि॒धृत्या॒ इति॒ वि—धृत्यै । अथो॒ दशा॑र॒ख॒ष॒रा । अथो॒ इत्यथो॑ । दशा॑र॒ख॒ष॒रा वि॒राट् ।
दशा॑र॒ख॒षे॒ति दश॑—अ॒र॒ख॒ष॒रा । वि॒राडन्न॑म् । वि॒राडि॑ति वि—राट् । अ॒न्न॒व्वि॒राट् । वि॒राड् वि॒राजि॑ ।
वि॒राडि॑ति वि—राट् । वि॒राज्ये॒व । वि॒राजी॑ति वि—राजि॑ । ए॒वान्नाद्ये॑ । अ॒न्नाद्ये॑ प्र॒ति । अ॒न्नाद्य॑
इत्य॒न्न—अद्ये॑ । प्र॒ति तिष्ठ॑ति । तिष्ठ॑त्यस॒त् । अस॑दिव । इ॒व वै । वा अ॒न्तरि॑र॒ख॒ष॒म् । अ॒न्तरि॑र॒ख॒ष॒म्—
न्तरि॑र॒ख॒ष॒म् । अ॒न्तरि॑र॒ख॒ष॒मिव॑ । इ॒वाग्नी॑द॒ध्रम् । आग्नी॑द॒ध्रमाग्नी॑द॒ध्रे । आग्नी॑द॒ध्रमित्याग्नि॑—इ॒द॒ध्रम् ।
आग्नी॑द॒ध्रेऽश्मान॑म् । आग्नी॑द॒ध्र इत्याग्नि॑—इ॒द॒ध्रे ॥ [२७] ॥ अश्मान॑म् नि । नि द॒धाति॑ ।
द॒धाति॑ स॒त्त्वाय॑ । स॒त्त्वाय॑ द्वाभ्या॑म् । स॒त्त्वाये॑ति सत्—त्वाय॑ । द्वाभ्या॑म् प्र॒तिष्ठि॑त्यै । प्र॒तिष्ठि॑त्यै
वि॒मानः॑ । प्र॒तिष्ठि॑त्या इति॒ प्र॒ति—स्थि॑त्यै । वि॒मान॑ ए॒षः । वि॒मान॑ इति॒ वि—मानः॑ । ए॒ष दि॒वः ।
दि॒वो म॒द्ध्ये॑ । म॒द्ध्ये॑ आस्ते । आ॒स्त इति॑ । इत्या॑ह । आ॒ह वि । व्ये॑व । ए॒वैतया॑ । ए॒तया॑ मिमी॑ते ।
मिमी॑ते म॒द्ध्ये॑ । म॒द्ध्ये॑ दि॒वः । दि॒वो निहि॑तः । निहि॑तः पृ॒श्निजः॑ । निहि॑त इति॒ नि—हि॑तः । पृ॒श्निज॑—
रश्मा॑ । अश्मे॑ति । इत्या॑ह । आ॒हान्न॑म् । अ॒न्न॒व्वै । वै पृ॒श्निजि॑ । पृ॒श्न्यन्न॑म् । अ॒न्नमे॒व । ए॒वाव॑ । अ॒व
रु॒न्धे । रु॒न्धे च॒त॒सृभिः॑ । च॒त॒सृभि॑रा । च॒त॒सृभि॑रिति॒ च॒त॒सृ—भिः॑ । आ पु॒च्छात् । पु॒च्छादे॑ति ।
ए॒ति च॒त्वारि॑ । च॒त्वारि॑ छन्दा॑श्सि । छन्दा॑श्सि छन्दा॑भिः । छन्दा॑भिरे॒व । छन्दा॑भि॒रिति॒ छन्दः॑—
भिः॑ । ए॒वेन्द्र॑म् । इन्द्र॑व्वि॒श्वाः । वि॒श्वा अ॒वीवृ॑धन् । अ॒वीवृ॑धन्निति॑ । इत्या॑ह । आ॒ह वृ॒द्धि॑म् । वृ॒द्धि—
मे॒व । ए॒वोपा॑वर्तते । उ॒पाव॑र्तते वाजा॑नाम् । उ॒पाव॑र्तत इत्यु॒प—आ॑वर्तते । वाजा॑ना॒श्च स॑त्पति॑म् ।
स॑त्पति॑म् पति॑म् । स॑त्पति॑मिति॒ सत्—प॑तिम् । पति॑मिति॑ । ॥ [२८] ॥ इत्या॑ह । आ॒हान्न॑म् ।
अ॒न्न॒व्वै । वै वाजः॑ । वाजो॑ऽन्नम् । अ॒न्नमे॒व । ए॒वाव॑ । अ॒व रु॒न्धे । रु॒न्धे सु॒म॒न॒हूः । सु॒म॒न॒हूर् यज्ञः॑ ।
सु॒म॒न॒हृरिति॑ सु॒म॒न॒हूः । य॒ज्ञो दे॒वान् । दे॒वाश्च॑ आ । आ च । च व॒र॒ख॒ष॒त् । व॒र॒ख॒ष॒दिति॑ । इत्या॑ह । आ॒ह
प्र॒जा । प्र॒जा वै । प्र॒जेति॑ प्र—जा । वै प॒शवः॑ । प॒शवः॑ सु॒म॒न॒म् । सु॒म॒न॒म् प्र॒जाम् । प्र॒जामे॒व । प्र॒जामि॑ति॒
प्र—जाम् । ए॒व प॒शून् । प॒शूना॑त्मन् । आ॒त्मन् ध॑त्ते । ध॑त्ते य॒र॒ख॒ष॒त् । य॒र॒ख॒ष॒दग्निः॑ । अ॒ग्निर् दे॒वः ।
दे॒वो दे॒वान् । दे॒वाश्च॑ आ । आ च । च व॒र॒ख॒ष॒त् । व॒र॒ख॒ष॒दिति॑ । इत्या॑ह । आ॒ह स्व॒गाकृ॑त्यै । स्व॒गाकृ॑त्यै
वाज॑स्य । स्व॒गाकृ॑त्या इति॒ स्व॒गा—कृ॑त्यै । वाज॑स्य मा । मा प्र॒स॒वेन॑ । प्र॒स॒वेनो॑द्भा॒भेण॑ । प्र॒स॒वेने॑ति॒

प्र—सवेन । उद्ग्राभेणोत् । उद्ग्राभेणेत्युत्—ग्राभेण । उदग्रभीत् । अग्रभीदिति । इत्याह । आहासौ । असौ वै । वा आदित्यः । आदित्य उद्यन्न । उद्यन्नुद्ग्राभः । उद्यन्नित्युत्—यन्न । उद्ग्राभ एषः । उद्ग्राभ इत्युत्—ग्राभः । एष निम्रोचन्न । निम्रोचन् निग्राभः । निम्रोचन्निति नि—म्रोचन्न । निग्राभो ब्रह्मणा । निग्राभ इति नि—ग्राभः । ब्रह्मणैव । एवात्मानम् । आत्मानमुदगृह्णाति । उदगृह्णाति ब्रह्मणा । उदगृह्णातीत्युत्—गृह्णाति । ब्रह्मणा भ्रातृव्यम् । भ्रातृव्यम् नि । नि गृह्णाति । गृह्णातीति गृह्णाति ॥ ॥ [२९] ॥

(प्राणैः पोषो प्रत्या ग्रीद्धे पति मेष दश च)

॥ ६ ॥

★

प्राचीमनु । अनु प्रदिशम् । प्रदिशम् प्र । प्रदिशमिति प्र—दिशम् । प्रेहि । इहि विद्वान् । विद्वानिति । इत्याह । आह देवलोकम् । देवलोकमेव । देवलोकमिति देव—लोकम् । एवैतया । एतयोपावर्तते । उपावर्तते कर्मदध्वम् । उपावर्तत इत्युप—आवर्तते । कर्मदध्वमग्निना । अग्निना नाकम् । नाकमिति । इत्याह । आहेमान् । इमानेव । एवैतया । एतया लोकान् । लोकान् क्रमते । क्रमते पृथिव्याः । पृथिव्या अहम् । अहमुत् । उदन्तरिख्वम् । अन्तरिख्वमा । आऽरुहम् । अरुहमिति । इत्याह । आहेमान् । इमानेव । एवैतया । एतया लोकान् । लोकान् समारोहति । समारोहति सुवः । समारोहतीति सम्—आरोहति । सुवर् यन्तः । यन्तो न । नाप । अपेख्वन्ते । ईख्वन्त इति । इत्याह । आह सुवर्गम् । सुवर्गमेव । सुवर्गमिति सुवः—गम् । एवैतया । एतया लोकम् । लोकमेति । एत्यग्ने । अग्ने प्र । प्रेहि । इहि प्रथमः । ॥ [३०] ॥ प्रथमो देवयताम् । देवयतामिति । देवयतामिति देव—यताम् । इत्याह । आहोभयेषु । उभयेष्वेव । एवैतया । एतया देवमनुष्येषु । देवमनुष्येषु चख्वुः । देवमनुष्येष्विति देव—मनुष्येषु । चख्वुर् दधाति । दधाति पञ्चभिः । पञ्चभिरधि । पञ्चभिरिति पञ्च—भिः । अधि क्रामति । क्रामति पाङ्क्तः । पाङ्क्तो यज्ञः । यज्ञो यावान् । यावानेव । एव यज्ञः । यज्ञस्तेन । तेन सह । सह सुवर्गम् । सुवर्गल्लोकम् । सुवर्गमिति सुवः—गम् । लोकमेति । एति नक्तोषासा । नक्तोषासेति । इति पुरोनुवाक्याम् । पुरोनुवाक्यामनु । पुरोनुवाक्यामिति पुरः—अनुवाक्याम् । अन्वाह । आह प्रत्यै । प्रत्या अग्ने । अग्ने सहस्राख्व । सहस्राख्वेति । सहस्राख्वेति सहस्र—अख्व । इत्याह । आह

साहस्रः। साहस्रः प्रजापतिः। प्रजापतिः प्रजापतेः। प्रजापतिरिति प्रजा—पतिः। प्रजापते-
 रात्यै॥ प्रजापतेरिति प्रजा—पतेः। आत्यै तस्मै॥ तस्मै ते। ते विधेम। विधेम वाजाय। वाजाय
 स्वाहा॥ स्वाहेति। इत्याह। आहान्नम्। अन्नवै। वै वाजः। वाजोऽन्नम्। अन्नमेव। एवाव।
 अव रुन्धे। ॥ [३१] ॥ रुन्धे ददध्नः। ददध्नः पूर्णाम्। पूर्णामौदुम्बरीम्। औदुम्बरीꣳ स्वय-
 मातृणायाम्। स्वयमातृणायाम् जुहोति। स्वयमातृणायामिति स्वयम्—आतृणायाम्।
 जुहोत्यूर्कः। ऊर्ग वै। वै दधि। दध्न्यूर्कः। ऊर्गुदुम्बरः। उदुम्बरोऽसौ। असौ स्वयमातृणा।
 स्वयमातृणाऽमुष्याम्। स्वयमातृणेति स्वयम्—आतृणा। अमुष्यामेव। एवोर्जम्। ऊर्जम्
 दधाति। दधाति तस्मात्। तस्मादमुतः। अमुतोऽर्वाचीम्। अर्वाचीमूर्जम्। ऊर्जमुप। उप
 जीवामः। जीवामस्ति सृभिः। तिसृभिः सादयति। तिसृभिरिति तिसृ—भिः। सादयति त्रिवृत्।
 त्रिवृद् वै। त्रिवृदिति त्रि—वृत्। वा अग्निः। अग्निर् यावान्। यावानेव। एवाग्निः। अग्निस्तम्।
 तम् प्रतिष्ठाम्। प्रतिष्ठाम् गमयति। प्रतिष्ठामिति प्रति—स्थाम्। गमयति प्रेद्धः। प्रेद्धो अग्ने। प्रेद्ध
 इति प्र—इद्धः। अग्ने दीदिहि। दीदिहि पुरः। पुरो नः। न इति। इत्यौदुम्बरीम्। औदुम्बरीमा।
 आ दधाति। दधात्येषा। एषा वै। वै सूर्मी। सूर्मी कर्णकावती। कर्णकावत्येतया। कर्णकावतीति
 कर्णक—वती। एतया ह। ह स्म। स्म वै। ॥ [३२] ॥ वै देवाः। देवा असुराणाम्। असुराणाꣳ
 शततरुहान्। शततरुहाꣳस्तृहन्ति। शततरुहानिति शत—तरुहान्। तृहन्ति यत्। यदेतया।
 एतया समिधम्। समिधमादधाति। समिधमिति सम—इधम्। आदधाति वज्रम्। आदधा-
 तीत्या—दधाति। वज्रमेव। एवैतत्। एतच्छतघ्नीम्। शतघ्नीय्यजमानः। शतघ्नीमिति शत—
 घ्नीम्। यजमानो भ्रातृव्याय। भ्रातृव्याय प्र। प्र हरति। हरति स्तृत्यै॥ स्तृत्या अछम्बद्वारम्।
 अछम्बद्वारव्विधेम। अछम्बद्वारमित्यछम्बट्—कारम्। विधेम ते। ते परमे। परमे जन्मन्न।
 जन्मन्नग्ने। अग्न इति। इति वैकङ्कतीम्। वैकङ्कतीमा। आ दधाति। दधाति भाः। भा एव।
 एवाव। अव रुन्धे। रुन्धे ताम्। ताꣳ सवितुः। सवितुर् वरेण्यस्य। वरेण्यस्य चित्राम्। चित्रा-
 मिति। इति शमीमयीम्। शमीमयीꣳ शान्त्यै॥ शमीमयीमिति शमी—मयीम्। शान्त्या अग्निः।
 अग्निर् वा। वा ह। ह वै। वा अग्निचितम्। अग्निचितम् दुहे। अग्निचितमित्यग्नि—चितम्।
 दुहेऽग्निचित्। अग्निचिद् वा। अग्निचिदित्यग्नि—चित्। वाऽग्निम्। अग्निम् दुहे। दुहे ताम्। ताꣳ

सवितुः । ॥ [३३] ॥ सवितुर् वरेण्यस्य । वरेण्यस्य चित्राम् । चित्रामिति । इत्याह । आहैषः ।
 एष वै । वा अग्नेः । अग्नेर् दोहः । दोहस्तम् । तमस्य । अस्य कण्वः । कण्व एव । एव श्रायसः ।
 श्रायसोऽवेत् । अवेत् तेन । तेन ह । ह स्म । स्मैनम् । एन५ सः । स दुहे । दुहे यत् । यदेतया ।
 एतया समिधम् । समिधमादधाति । समिधमिति सम्—इधम् । आदधात्यग्निचित् । आदधा-
 तीत्या—दधाति । अग्निचिदेव । अग्निचिदित्यग्नि—चित् । एव तत् । तदग्निम् । अग्निम् दुहे । दुहे
 सप्त । सप्त ते । ते अग्ने । अग्ने समिधः । समिधः सप्त । समिध इति सम्—इधः । सप्त जिह्वाः ।
 जिह्वा इति । इत्याह । आह सप्त । सप्तैव । एवास्य । अस्य साप्तानि । साप्तानि प्रीणाति । प्रीणाति
 पूर्णया । पूर्णया जुहोति । जुहोति पूर्णः । पूर्ण इव । इव हि । हि प्रजापतिः । प्रजापतिः प्रजा-
 पतेः । प्रजापतिरिति प्रजा—पतिः । प्रजापतेरास्यै । प्रजापतेरिति प्रजा—पतेः । ॥ [३४] ॥
 आस्यै न्यूनया । न्यूनया जुहोति । न्यूनयेति नि—ऊनया । जुहोति न्यूनात् । न्यूनादधि । न्यूना-
 दिति नि—ऊनात् । हि प्रजापतिः । प्रजापतिः प्रजाः । प्रजापतिरिति प्रजा—पतिः । प्रजा असृ-
 जत । प्रजा इति प्र—जाः । असृजत प्रजानाम् । प्रजाना५ सृष्ट्यै । प्रजानामिति प्र—जानाम् ।
 सृष्ट्या अग्निः । अग्निर् देवेभ्यः । देवेभ्यो निलायत । निलायत सः । स दिशः । दिशोऽनु ।
 अनु प्र । प्राविशत् । अविशज जुह्वत् । जुह्वन् मनसा । मनसा दिशः । दिशो ध्यायेत् । ध्यायेद्
 दिग्भ्यः । दिग्भ्य एव । दिग्भ्य इति दिक्—भ्यः । एवैनम् । एनमव । अव रुन्धे । रुन्धे ददधा ।
 ददधा पुरस्तात् । पुरस्ताज् जुहोति । जुहोत्याज्येन । आज्येनोपरिष्ठात् । उपरिष्ठात् तेजः ।
 तेजश्च । चैव । एवास्मै । अस्मा इन्द्रियम् । इन्द्रियम् च । च समीची । समीची दधाति । समीची
 इति समीची । दधाति द्वादशकपालः । द्वादशकपालो वैश्वानरः । द्वादशकपाल इति द्वादश—
 कपालः । वैश्वानरो भवति । भवति द्वादश । द्वादश मासाः । मासाः सव्वथ्सरः । सव्वथ्सरः
 सव्वथ्सरः । सव्वथ्सर इति सम्—वथ्सरः । सव्वथ्सरोऽग्निः । सव्वथ्सर इति सम्—वथ्सरः ।
 अग्निर् वैश्वानरः । वैश्वानरः साख्यात् । साख्यादेव । साख्यादिति स—अख्यात् । ॥ [३५] ॥
 एव वैश्वानरम् । वैश्वानरमव । अव रुन्धे । रुन्धे यत् । यत् प्रयाजानूयाजान् । प्रयाजानूयाजान्
 कुर्यात् । प्रयाजानूयाजानिति प्रयाज—अनूयाजान् । कुर्याद् विकस्तिः । विकस्तिः सा । विक-
 स्तिरिति वि—कस्तिः । सा यज्ञस्य । यज्ञस्य दर्विहोमम् । दर्विहोमम् करोति । दर्विहोममिति

दर्वि—होमम्। करोति यज्ञस्य। यज्ञस्य प्रतिष्ठित्यै। प्रतिष्ठित्यै राष्ट्रम्। प्रतिष्ठित्या इति प्रति—
स्थित्यै। राष्ट्रव्यै। वै वैश्वानरः। वैश्वानरो विट्। विण् मरुतः। मरुतो वैश्वानरम्। वैश्वानरं
हुत्वा। हुत्वा मारुतान्। मारुतान् जुहोति। जुहोति राष्ट्रे। राष्ट्र एव। एव विशम्। विशमनु। अनु
बद्धाति। बद्धात्युच्चैः। उच्चैर् वैश्वानरस्य। वैश्वानरस्या। आ श्रावयति। श्रावयत्युपांशु।
उपांशु मारुतान्। उपांश्वित्युप—अंशु। मारुतान् जुहोति। जुहोति तस्मात्। तस्माद्
राष्ट्रम्। राष्ट्रव्यैशम्। विशमति। अति वदति। वदति मारुताः। मारुता भवन्ति। भवन्ति
मरुतः। मरुतो वै। वै देवानाम्। देवानां विशः। विशो देवविशेन। देवविशेनैव। देवविशे-
नेति देव—विशेन। एवास्मै। अस्मै मनुष्यविशम्। मनुष्यविशमव। मनुष्यविशमिति मनुष्य—
विशम्। अव रुन्धे। रुन्धे सप्त। सप्त भवन्ति। भवन्ति सप्तगणाः। सप्तगणा वै। सप्तगणा इति
सप्त—गणाः। वै मरुतः। मरुतो गणशः। गणश एव। गणश इति गण—शः। एव विशम्।
विशमव। अव रुन्धे। रुन्धे गणेन। गणेन गणम्। गणमनुद्रुत्य। अनुद्रुत्य जुहोति। अनु-
द्रुत्येत्यनु—द्रुत्य। जुहोति विशम्। विशमेव। एवास्मै। अस्मा अनुवर्त्मानम्। अनुवर्त्मानम्
करोति। अनुवर्त्मानमित्यनु—वर्त्मानम्। करोतीति करोति ॥ ॥ [३६] ॥

(अग्ने प्रेह्य वं स्म दुहे ताम् प्रजापतेः सारुषान् मनुष्यविश मेकविंशतिश्च)

॥ ७ ॥

★

वसोर् धाराम्। धाराम् जुहोति। जुहोति वसोः। वसोर् मे। मे धारा। धाराऽसत्। अस-
दिति। इति वै। वा एषा। एषा हूयते। हूयते घृतस्य। घृतस्य वै। वा एनम्। एनमेषा। एषा
धाराम्। धाराऽमुष्मिन्न। अमुष्मिँल्लोके। लोके पिन्वमाना। पिन्वमानोप। उप तिष्ठते। तिष्ठत
आज्येन। आज्येन जुहोति। जुहोति तेजः। तेजो वै। वा आज्यम्। आज्यम् तेजः। तेजो
वसोः। वसोर् धाराम्। धारा तेजसा। तेजसैव। एवास्मै। अस्मै तेजः। तेजोऽव। अव रुन्धे।
रुन्धेऽथो। अथो कामाः। अथो इत्यथो। कामा वै। वै वसोः। वसोर् धाराम्। धारा कामान्।
कामानेव। एवाव। अव रुन्धे। रुन्धे यम्। यम् कामयेत। कामयेत प्राणान्। प्राणानस्य।
प्राणानिति प्र—अनान्। अस्यान्नाद्यम्। अन्नाद्यव्यै। अन्नाद्यमित्यन्न—अद्यम्। विच्छिन्द्याम् ॥
॥ [३७] ॥ छिन्द्यामिति। इति विग्राहम्। विग्राहम् तस्य। विग्राहमिति वि—ग्राहम्। तस्य

जुहुयात्। जुहुयात् प्राणान्। प्राणानेव। प्राणानिति प्र—अनान्। एवास्य। अस्यान्नाद्यम्। अन्ना-
 द्यव्वि। अन्नाद्यमित्यन्न—अद्यम्। विच्छिनत्ति। छिनत्ति यम्। यम् कामयेत। कामयेत प्राणान्।
 प्राणानस्य। प्राणानिति प्र—अनान्। अस्यान्नाद्यम्। अन्नाद्य५ सम्। अन्नाद्यमित्यन्न—अद्यम्।
 सम् तनुयाम्। तनुयामिति। इति सन्तताम्। सन्तताम् तस्य। सन्ततामिति सम्—तताम्।
 तस्य जुहुयात्। जुहुयात् प्राणान्। प्राणानेव। प्राणानिति प्र—अनान्। एवास्य। अस्यान्नाद्यम्।
 अन्नाद्य५ सम्। अन्नाद्यमित्यन्न—अद्यम्। सम् तनोति। तनोति द्वादश। द्वादश द्वादशानि।
 द्वादशानि जुहोति। जुहोति द्वादश। द्वादश मासाः। मासाः सव्वथ्सरः। सव्वथ्सरः सव्वथ्स-
 रेण। सव्वथ्सर इति सम्—वथ्सरः। सव्वथ्सरेणैव। सव्वथ्सरेणेति सम्—वथ्सरेण। एवास्मै।
 अस्मा अन्नम्। अन्नमव। अव रुन्धे। रुन्धेऽन्नम्। अन्नम् च। च मे। मेऽख्बुत्। अख्बुच्च। च
 मे। म इति। इत्याह। आहैतत्। एतद् वै। वा अन्नस्य। ॥[३८]॥ अन्नस्य रूपम्। रूप५
 रूपेण। रूपेणैव। एवान्नम्। अन्नमव। अव रुन्धे। रुन्धेऽग्निः। अग्निश्च। च मे। म आपः।
 आपश्च। च मे। म इति। इत्याह। आहैषा। एषा वै। वा अन्नस्य। अन्नस्य योनिः। योनिः
 सयोनि। सयोन्येव। सयोनीति स—योनि। एवान्नम्। अन्नमव। अव रुन्धे। रुन्धेऽर्द्धेन्द्राणि।
 अर्द्धेन्द्राणि जुहोति। अर्द्धेन्द्राणीत्यर्द्ध—इन्द्राणि। जुहोति देवताः। देवता एव। एवाव। अव
 रुन्धे। रुन्धे यत्। यत् सर्वेषाम्। सर्वेषामर्द्धम्। अर्द्धमिन्द्रः। इन्द्रः प्रति। प्रति तस्मात्। तस्मा-
 दिन्द्रः। इन्द्रो देवतानाम्। देवतानाम् भूयिष्ठभाक्तमः। भूयिष्ठभाक्तम् इन्द्रम्। भूयिष्ठभाक्तम्
 इति भूयिष्ठभाक्—तमः। इन्द्रमुत्तरम्। उत्तरमाह। उत्तरमित्युत्—तरम्। आहेन्द्रियम्। इन्द्रि-
 यमेव। एवास्मिन्न। अस्मिन्नुपरिष्ठात्। उपरिष्ठाद् दधाति। दधाति यज्ञायुधानि। यज्ञायुधानि
 जुहोति। यज्ञायुधानीति यज्ञ—आयुधानि। जुहोति यज्ञः। यज्ञो वै। ॥[३९]॥ वै यज्ञायु-
 धानि। यज्ञायुधानि यज्ञम्। यज्ञायुधानीति यज्ञ—आयुधानि। यज्ञमेव। एवाव। अव रुन्धे।
 रुन्धेऽथो। अथो एतत्। अथो इत्यथो। एतद् वै। वै यज्ञस्य। यज्ञस्य रूपम्। रूप५ रूपेण।
 रूपेणैव। एव यज्ञम्। यज्ञमव। अव रुन्धे। रुन्धेऽवभृथः। अवभृथश्च। अवभृथ इत्यव—भृथः।
 च मे। मे स्वगाकारः। स्वगाकारश्च। स्वगाकार इति स्वगा—कारः। च मे। म इति। इत्याह।
 आह स्वगाकृत्यै। स्वगाकृत्या अग्निः। स्वगाकृत्या इति स्वगा—कृत्यै। अग्निश्च। च मे। मे

घर्मः। घर्मश्च। च मे। म इति। इत्याह। आहैतत्। एतद् वै। वै ब्रह्मवर्चसस्य। ब्रह्मवर्च-
 सस्य रूपम्। ब्रह्मवर्चसस्येति ब्रह्म—वर्चसस्य। रूपं रूपेण। रूपेणैव। एव ब्रह्मवर्चसम्।
 ब्रह्मवर्चसमव। ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म—वर्चसम्। अव रुन्धे। रुन्ध ऋक्। ऋक् च। च मे। मे
 सामं। सामं च। च मे। म इति। इत्याह। आहैतत्। ॥ [४०] ॥ एतद् वै। वै छन्दसाम्।
 छन्दसां रूपम्। रूपं रूपेण। रूपेणैव। एव छन्दांसि। छन्दांस्यव। अव रुन्धे। रुन्धे
 गर्भाः। गर्भाश्च। च मे। मे वत्साः। वत्साश्च। च मे। म इति। इत्याह। आहैतत्। एतद् वै।
 वै पशूनाम्। पशूनां रूपम्। रूपं रूपेण। रूपेणैव। एव पशून्। पशूनव। अव रुन्धे। रुन्धे
 कल्पान्। कल्पान् जुहोति। जुहोत्यक्लृप्तस्य। अक्लृप्तस्य क्लृप्त्यै। क्लृप्त्यै युग्मदयुजे। युग्मदयुजे
 जुहोति। युग्मदयुजे इति युग्मत्—अयुजे। जुहोति मिथुनत्वाय। मिथुनत्वायोत्तरावती। मिथु-
 नत्वायेति मिथुन—त्वाय। उत्तरावती भवतः। उत्तरावती इत्युत्तरा—वती। भवतोऽभिक्रान्त्यै।
 अभिक्रान्त्या एका। अभिक्रान्त्या इत्यभि—क्रान्त्यै। एका च। च मे। मे तिस्रः। तिस्रश्च। च मे।
 म इति। इत्याह। आह देवछन्दसम्। देवछन्दसवै। देवछन्दसमिति देव—छन्दसम्। वा एका।
 एका च। च तिस्रः। तिस्रश्च। च मनुष्यछन्दसम्। ॥ [४१] ॥ मनुष्यछन्दसम् चतस्रः। मनु-
 ष्यछन्दसमिति मनुष्य—छन्दसम्। चतस्रश्च। चाष्टौ। अष्टौ च। च देवछन्दसम्। देवछन्दसम्
 च। देवछन्दसमिति देव—छन्दसम्। चैव। एव मनुष्यछन्दसम्। मनुष्यछन्दसम् च। मनुष्यछ-
 न्दसमिति मनुष्य—छन्दसम्। चाव। अव रुन्धे। रुन्ध आ। आ त्रयस्त्रिंशतः। त्रयस्त्रिंशतो
 जुहोति। त्रयस्त्रिंशत् इति त्रयः—त्रिंशत्। जुहोति त्रयस्त्रिंशत्। त्रयस्त्रिंशद् वै। त्रय-
 स्त्रिंशदिति त्रयः—त्रिंशत्। वै देवताः। देवता देवताः। देवता एव। एवाव। अव रुन्धे। रुन्ध
 आ। आऽष्टाचत्वारिंशतः। अष्टाचत्वारिंशतो जुहोति। अष्टाचत्वारिंशत् इत्यष्टा—चत्वा-
 रिंशतः। जुहोत्यष्टाचत्वारिंशदख्बरा। अष्टाचत्वारिंशदख्बरा जगती। अष्टाचत्वारिंश-
 दख्बरेत्यष्टा, चत्वारिंशत्—अख्बरा। जगती जागताः। जागताः पशवः। पशवो जगत्या।
 जगत्यैव। एवास्मै। अस्मै पशून्। पशूनव। अव रुन्धे। रुन्धे वाजः। वाजश्च। च प्रसवः।
 प्रसवश्च। प्रसव इति प्र—सवः। चेति। इति द्वादशम्। द्वादशम् जुहोति। जुहोति द्वादश। द्वादश

मासाः। मासाः सँवँथसरः। सँवँथसरः सँवँथसरे। सँवँथसर इति सम्—वँथसरः। सँवँथसर
एव। सँवँथसर इति सम्—वँथसरे। एव प्रति। प्रति तिष्ठति। तिष्ठतीति तिष्ठति ॥ ॥ [४२] ॥

(वि वै यज्ञः सामं च म इत्याह च तिस्र श्रैकान्नपञ्चाशच्च)

॥ ८ ॥

★

अग्निर् देवेभ्यः। देवेभ्योऽप। अपाक्रामत्। अक्रामद् भागधेयम्। भागधेयमिच्छमानः।
भागधेयमिति भाग—धेयम्। इच्छमानस्तम्। तम् देवाः। देवा अब्रुवन्। अब्रुवन्नुप। उप नः।
न आ। आ वर्तस्व। वर्तस्व हव्यम्। हव्यम् नः। नो वह। वहेति। इति सः। सोऽब्रवीत्।
अब्रवीद् वरम्। वरँवृणै। वृणै मह्यम्। मह्यमेव। एव वाजप्रसवीयम्। वाजप्रसवीयम् जुहवन्।
वाजप्रसवीयमिति वाज—प्रसवीयम्। जुहवन्निति। इति तस्मात्। तस्मादग्नये। अग्नये वाज-
प्रसवीयम्। वाजप्रसवीयम् जुहति। वाजप्रसवीयमिति वाज—प्रसवीयम्। जुहति यत्। यद्
वाजप्रसवीयम्। वाजप्रसवीयम् जुहोति। वाजप्रसवीयमिति वाज—प्रसवीयम्। जुहोत्यग्निम्।
अग्निमेव। एव तत्। तद् भागधेयेन। भागधेयेन सम्। भागधेयेनेति भाग—धेयेन। समर्द्ध-
यति। अर्द्धयत्यथो। अथो अभिषेकः। अथो इत्यथो। अभिषेक एव। अभिषेक इत्यभि-
सेकः। एवास्य। अस्य सः। स चतुर्दशभिः। चतुर्दशभिर् जुहोति। चतुर्दशभिरिति चतु-
र्दश—भिः। जुहोति सप्त। सप्त ग्राम्याः। ग्राम्या ओषधयः। ओषधयः सप्त। सप्ताण्याः।
॥ [४३] ॥ आरण्या उभयीषाम्। उभयीषामवरुद्धौ। अवरुद्ध्या अन्नस्यान्नस्य। अवरुद्ध्या
इत्यव—रुद्धौ। अन्नस्यान्नस्य जुहोति। अन्नस्यान्नस्येत्यन्नस्य—अन्नस्य। जुहोत्यन्नस्यान्नस्य।
अन्नस्यान्नस्यावरुद्धौ। अन्नस्यान्नस्येत्यन्नस्य—अन्नस्य। अवरुद्ध्या औदुम्बरेण। अवरुद्ध्या
इत्यव—रुद्धौ। औदुम्बरेण स्रुवेण। स्रुवेण जुहोति। जुहोत्यूर्कः। ऊर्ग्वै। वा उदुम्बरः। उदु-
म्बर ऊर्कः। ऊर्गन्नम्। अन्नमूर्जा। ऊर्जैव। एवास्मै। अस्मा ऊर्जम्। ऊर्जमन्नम्। अन्नमव। अव
रुन्धे। रुन्धेऽग्निः। अग्निर् वै। वै देवानाम्। देवानामभिषिक्तः। अभिषिक्तोऽग्निचित्। अभिषिक्त
इत्यभि—सिक्तः। अग्निचिन् मनुष्याणाम्। अग्निचिदित्यग्नि—चित्। मनुष्याणाम् तस्मात्।
तस्मादग्निचित्। अग्निचिद् वर्षति। अग्निचिदित्यग्नि—चित्। वर्षति न। न धावेत्। धावेदव-
रुद्धम्। अवरुद्धं हि। अवरुद्धमित्यव—रुद्धम्। ह्यस्य। अस्यान्नम्। अन्नमन्नम्। अन्नमिव।

इव खलु। खलु वै। वै वरूषम्। वरूषय्यत्। यद् धावेत्। धावेदन्नाद्यात्। अन्नाद्याद् धावेत्। अन्ना-
 द्यादित्यन्न—अद्यात्। धावेदुपावर्तेत। उपावर्तेतान्नाद्यम्। उपावर्तेतेत्युप—आवर्तेत। अन्नाद्य-
 मेव। अन्नाद्यमित्यन्न—अद्यम्। एवाभि। अभ्युपावर्तेत। ॥ [४४] ॥ उपावर्तेते नक्तोषासा।
 उपावर्तेत इत्युप—आवर्तेते। नक्तोषासेति। इति कृष्णायै। कृष्णायै श्वेतवथ्सायै। श्वेतवथ्सायै
 पयसा। श्वेतवथ्साया इति श्वेत—वथ्सायै। पयसा जुहोति। जुहोत्यह्ना। अह्वैव। एवास्मै। अस्मै
 रात्रिम्। रात्रिम् प्र। प्र दापयति। दापयति रात्रिया। रात्रियाऽहः। अहरहोरात्रे। अहोरात्रे एव।
 अहोरात्रे इत्यहः—रात्रे। एवास्मै। अस्मै प्रत्ते। प्रत्ते कामम्। प्रत्ते इति प्रत्ते। काममन्नाद्यम्।
 अन्नाद्यम् दुहाते। अन्नाद्यमित्यन्न—अद्यम्। दुहाते राष्ट्रभृतः। दुहाते इति दुहाते। राष्ट्रभृतौ
 जुहोति। राष्ट्रभृत इति राष्ट्र—भृतः। जुहोति राष्ट्रम्। राष्ट्रमेव। एवाव। अव रुन्धे। रुन्धे षड्भिः।
 षड्भिर् जुहोति। षड्भिरिति षट्—भिः। जुहोति षट्। षड् वै। वा ऋतवः। ऋतव ऋतुषु। ऋतुष्वेव।
 एव प्रति। प्रति तिष्ठति। तिष्ठति भुवनस्य। भुवनस्य पते। पत इति। इति रथमुखे। रथमुखे
 पञ्च। रथमुख इति रथ—मुखे। पञ्चाहुतीः। आहुतीर् जुहोति। आहुतीरित्या—हुतीः। जुहोति
 वज्रः। वज्रो वै। वै रथः। रथो वज्रेण। वज्रेणैव। एव दिशः। दिशोऽभि। ॥ [४५] ॥ अभि
 जयति। जयत्यग्निचितम्। अग्निचितं ह। अग्निचितमित्यग्नि—चितम्। ह वै। वा अमुष्मिन्न।
 अमुष्मिल्लोके। लोके वातः। वातोऽभि। अभि पवते। पवते वातनामानि। वातनामानि जुहोति।
 वातनामानीति वात—नामानि। जुहोत्यभि। अभ्येव। एवैनम्। एनममुष्मिन्न। अमुष्मिल्लोके।
 लोके वातः। वातः पवते। पवते त्रीणि। त्रीणि जुहोति। जुहोति त्रयः। त्रय इमे। इमे लोकाः।
 लोका एभ्यः। एभ्य एव। एव लोकेभ्यः। लोकेभ्यो वातम्। वातमव। अव रुन्धे। रुन्धे समुद्रः।
 समुद्रोऽसि। असि नभस्वान्। नभस्वानिति। इत्याह। आहैतत्। एतद् वै। वै वातस्य। वातस्य
 रूपम्। रूपं रूपेण। रूपेणैव। एव वातम्। वातमव। अव रुन्धे। रुन्धेऽञ्जलिना। अञ्जलिना
 जुहोति। जुहोति न। न हि। ह्येतेषाम्। एतेषामन्यथा। अन्यथाऽऽहुतिः। आहुतिरवकल्पते।
 आहुतिरित्या—हुतिः। अवकल्पत इत्यव—कल्पते ॥ [४६] ॥

(ओषधयः सप्ता भि दिशो अन्यथा द्वे च)

॥ ९ ॥

सुवर्गाय वै। सुवर्गायेति सुवः—गाय। वै लोकाय। लोकाय देवरथः। देवरथो युज्यते। देवरथ इति देव—रथः। युज्यते यत्राकूताय। यत्राकूताय मनुष्यरथः। यत्राकूतायेति यत्र—आकूताय। मनुष्यरथ एषः। मनुष्यरथ इति मनुष्य—रथः। एष खलु। खलु वै। वै देवरथः। देवरथो यत्। देवरथ इति देव—रथः। यदग्निः। अग्निरग्निम्। अग्निर्युनज्मि। युनज्मि शवसा। शवसा घृतेन। घृतेनेति। इत्याह। आह युनक्ति। युनक्त्येव। एवैनम्। एन५ सः। स एनम्। एन्युक्तः। युक्तः सुवर्गम्। सुवर्गल्लोकम्। सुवर्गमिति सुवः—गम्। लोकमभि। अभि वहति। वहति यत्। यत् सर्वाभिः। सर्वाभिः पञ्चभिः। पञ्चभिर् युज्यात्। पञ्चभिरिति पञ्च—भिः। युज्याद् युक्तः। युक्तोऽस्य। अस्याग्निः। अग्निः प्रच्युतः। प्रच्युतः स्यात्। प्रच्युत इति प्र—च्युतः। स्यादप्रतिष्ठिताः। अप्रतिष्ठिता आहुतयः। अप्रतिष्ठिता इत्यप्रति—स्थिताः। आहुतयः स्युः। आहुतय इत्या—हुतयः। स्युरप्रतिष्ठिताः। अप्रतिष्ठिताः स्तोमाः। अप्रतिष्ठिता इत्यप्रति—स्थिताः। स्तोमा अप्रतिष्ठितानि। अप्रतिष्ठितान्युक्थानि। अप्रतिष्ठितानीत्यप्रति—स्थितानि। उक्थानि तिसृभिः। तिसृभिः प्रातस्सवने। तिसृभिरिति तिसृ—भिः। प्रातस्सवनेऽभि। प्रातस्सवन इति प्रातः—सवने। अभि मृशति। मृशति त्रिवृत्। त्रिवृद् वै। त्रिवृदिति त्रि—वृत्। ॥ [४७] ॥ वा अग्निः। अग्निर् यावान्। यावानेव। एवाग्निः। अग्निस्तम्। तय्युनक्ति। युनक्ति यथा। यथाऽनसि। अनसि युक्ते। युक्त आधीयते। आधीयत एवम्। आधीयत इत्या—धीयते। एवमेव। एव तत्। तत् प्रति। प्रत्याहुतयः। आहुतयस्तिष्ठन्ति। आहुतय इत्या—हुतयः। तिष्ठन्ति प्रति। प्रति स्तोमाः। स्तोमाः प्रति। प्रत्युक्थानि। उक्थानि यज्ञायज्ञिर्यस्य। यज्ञायज्ञिर्यस्य स्तोत्रे। स्तोत्रे द्वाभ्याम्। द्वाभ्यामभि। अभि मृशति। मृशत्येतावान्। एतावान्वै। वै यज्ञः। यज्ञो यावान्। यावानग्निष्टोमः। अग्निष्टोमो भूमा। अग्निष्टोम इत्यग्नि—स्तोमः। भूमा तु। त्वै। वा अस्य। अस्यातः। अत ऊर्ध्वः। ऊर्ध्वः क्रियते। क्रियते यावान्। यावानेव। एव यज्ञः। यज्ञस्तम्। तमन्ततः। अन्ततोऽन्वारोहति। अन्वारोहति द्वाभ्याम्। अन्वारोहतीत्यनु—आरोहति। द्वाभ्याम् प्रतिष्ठित्यै। प्रतिष्ठित्या एकया। प्रतिष्ठित्या इति प्रति—स्थित्यै। एकयाऽप्रस्तुतम्। अप्रस्तुतम् भवति। अप्रस्तुतमित्यप्र—स्तुतम्। भवत्यथ। अथाभि। ॥ [४८] ॥ अभि मृशति। मृशत्युप। उपैनम्। एनमुत्तरः। उत्तरो यज्ञः।

उत्तर इत्युत्तर—तरः। यज्ञो नमति। नमत्यथो। अथो सन्तत्यै। अथो इत्यथो। सन्तत्यै प्र। सन्तत्या इति सम्—तत्यै। प्र वै। वा एषः। एषोऽस्मात्। अस्माल्लोकात्। लोकाच्च च्यवते। च्यवते यः। योऽग्निम्। अग्निम् चिनुते। चिनुते न। न वै। वा एतस्य। एतस्यानिष्टके। अनिष्टक आहुतिः। आहुतिरव। आहुतिरित्या—हुतिः। अव कल्पते। कल्पते याम्। यावै। वा एषः। एषोऽनिष्टके। अनिष्टक आहुतिम्। आहुतिम् जुहोति। आहुतिमित्या—हुतिम्। जुहोति स्रवति। स्रवति वै। वै सा। सा ताम्। ताऽ स्रवन्तीम्। स्रवन्तीय्यज्ञः। यज्ञोऽनु। अनु परा। परा भवति। भवति यज्ञम्। यज्ञय्यजमानः। यजमानो यत्। यत् पुनश्चितिम्। पुनश्चितिम् चिनुते। पुनश्चितिमिति पुनः—चितिम्। चिनुत आहुतीनाम्। आहुतीनाम् प्रतिष्ठित्यै। आहुतीनामित्या—हुतीनाम्। प्रतिष्ठित्यै प्रति। प्रतिष्ठित्या इति प्रति—स्थित्यै। प्रत्याहुतयः। आहुतयस्तिष्ठन्ति। आहुतय इत्या—हुतयः। तिष्ठन्ति न। ॥ [४९] ॥ न यज्ञः। यज्ञः पराभवति। पराभवति न। पराभवतीति परा—भवति। न यजमानः। यजमानोऽष्टौ। अष्टावुप। उप दधाति। दधात्यष्टार्षरा। अष्टार्षरा गायत्री। अष्टार्षरेत्यष्टा—अर्षरा। गायत्री गायत्रेण। गायत्रेणैव। एवैनम्। एनम् छन्दसा। छन्दसा चिनुते। चिनुते यत्। यदेकादश। एकादश त्रैष्टुभेन। त्रैष्टुभेन यत्। यद् द्वादश। द्वादश जागतेन। जागतेन छन्दोभिः। छन्दोभिरेव। छन्दोभिरिति छन्दः—भिः। एवैनम्। एनम् चिनुते। चिनुते नपात्कः। नपात्को वै। वै नाम। नामैषः। एषोऽग्निः। अग्निर् यत्। यत् पुनश्चितिः। पुनश्चितिर् यः। पुनश्चितिरिति पुनः—चितिः। य एवम्। एवविद्वान्। विद्वान् पुनश्चितिम्। पुनश्चितिम् चिनुते। पुनश्चितिमिति पुनः—चितिम्। चिनुत आ। आ तृतीयात्। तृतीयात् पुरुषात्। पुरुषादन्नम्। अन्नमत्ति। अत्ति यथा। यथा वै। वै पुनराधेयः। पुनराधेय एवम्। पुनराधेय इति पुनः—आधेयः। एवम् पुनश्चितिः। पुनश्चितिर् यः। पुनश्चितिरिति पुनः—चितिः। योऽग्न्याधेयेन। अग्न्याधेयेन न। अग्न्याधेयेनेत्यग्नि—आधेयेन। नदध्नोति। ॥ [५०] ॥ ऋद्धोति सः। स पुनराधेयम्। पुनराधेयमा। पुनराधेयमिति पुनः—आधेयम्। आ धत्ते। धत्ते यः। योऽग्निम्। अग्निम् चित्वा। चित्वा न। नदध्नोति। ऋद्धोति सः। स पुनश्चितिम्। पुनश्चितिम् चिनुते। पुनश्चितिमिति पुनः—चितिम्। चिनुते यत्। यत् पुनश्चितिम्। पुनश्चितिम् चिनुते। पुनश्चितिमिति पुनः—चितिम्। चिनुत ऋद्ध्यै। ऋद्ध्या अथो।

अथो खलु। अथो इत्यथो। खल्वाहुः। आहुर् न। न चेतव्या। चेतव्येति। इति रुद्रः। रुद्रो वै। वा एषः। एष यत्। यदग्निः। अग्निर् यथा। यथा व्याघ्रम्। व्याघ्रश् सुप्तम्। सुप्तम् बोधयति। बोधयति तादृक्। तादृगेव। एव तत्। तदथो। अथो खलु। अथो इत्यथो। खल्वाहुः। आहुश्चेतव्या। चेतव्येति। इति यथा। यथा वसीयाश्सम्। वसीयाश्सम् भागधेयेन। भागधेयेन बोधयति। भागधेयेनेति भाग—धेयेन। बोधयति तादृक्। तादृगेव। एव तत्। तन् मनुः। मनुर्-रग्निम्। अग्निमचिनुत। अचिनुत तेन। तेन न। नादध्नोत्। आदध्नोत् सः। स एताम्। एताम् पुनश्चितिम्। पुनश्चितिमपश्यत्। पुनश्चितिमिति पुनः—चितिम्। अपश्यत् ताम्। तामचिनुत। अचिनुत तया। तया वै। वै सः। स आदध्नोत्। आदध्नोद् यत्। यत् पुनश्चितिम्। पुनश्चितिम् चिनुते। पुनश्चितिमिति पुनः—चितिम्। चिनुत ऋद्धौ। ऋद्ध्या इत्यृद्धौ॥ ॥ [५१] ॥

(त्रिवृ दथ तिष्ठ न्त्यग्न्याधेयेन ना चिनुत सप्तदश च)

॥ १० ॥

★

छन्दश्चितम् चिन्वीत। छन्दश्चितमिति छन्दः—चितम्। चिन्वीत पशुकामः। पशुकामः पशवः। पशुकाम इति पशु—कामः। पशवो वै। वै छन्दाश्सि। छन्दाश्सि पशुमान्। पशुमानेव। पशुमानिति पशु—मान्। एव भवति। भवति श्येनचितम्। श्येनचितम् चिन्वीत। श्येनचितमिति श्येन—चितम्। चिन्वीत सुवर्गकामः। सुवर्गकामः श्येनः। सुवर्गकाम इति सुवर्ग—कामः। श्येनो वै। वै वयसाम्। वयसाम् पतिष्ठः। पतिष्ठः श्येनः। श्येन एव। एव भूत्वा। भूत्वा सुवर्गम्। सुवर्गल्लोकम्। सुवर्गमिति सुवः—गम्। लोकम् पतति। पतति कङ्कचितम्। कङ्कचितम् चिन्वीत। कङ्कचितमिति कङ्क—चितम्। चिन्वीत यः। यः कामयेत। कामयेत शीर्षण्वान्। शीर्षण्वानमुष्मिन्न। शीर्षण्वानिति शीर्षण्—वान्। अमुष्मिन्नल्लोके। लोके स्याम्। स्यामिति। इति शीर्षण्वान्। शीर्षण्वानेव। शीर्षण्वानिति शीर्षण्—वान्। एवामुष्मिन्न। अमुष्मिन्नल्लोके। लोके भवति। भवत्यलजचितम्। अलजचितम् चिन्वीत। अलजचितमित्यलज—चितम्। चिन्वीत चतुस्सीतम्। चतुस्सीतम् प्रतिष्ठाकामः। चतुस्सीतमिति चतुः—सीतम्। प्रतिष्ठाकामश्चतस्रः। प्रतिष्ठाकाम इति प्रतिष्ठा—कामः। चतस्रो दिशः। दिशो दिख्बु। दिख्वेव। एव प्रति। प्रति तिष्ठति। तिष्ठति प्र उगचितम्। प्र उगचितम्

चिन्वीत । प्र उगचितमिति प्र उग—चितम् । चिन्वीत भ्रातृव्यवान् । भ्रातृव्यवान् प्र । भ्रातृव्य-
वानिति भ्रातृव्य—वान् । प्रैव । ॥ [५२] ॥ एव भ्रातृव्यान् । भ्रातृव्यान् नुदते । नुदत उभयतः
प्र उगम् । उभयतः प्र उगम् चिन्वीत । उभयतः प्र उगमित्युभयतः—प्र उगम् । चिन्वीत यः ।
यः कामयेत । कामयेत प्र । प्र जातान् । जातन् भ्रातृव्यान् । भ्रातृव्यान् नुदेय । नुदेय प्रति ।
प्रति जनिष्यमाणान् । जनिष्यमाणानिति । इति प्र । प्रैव । एव जातान् । जातान् भ्रातृव्यान् ।
भ्रातृव्यान् नुदते । नुदते प्रति । प्रति जनिष्यमाणान् । जनिष्यमाणान् रथचक्रचितम् । रथच-
क्रचितम् चिन्वीत । रथचक्रचितमिति रथचक्र—चितम् । चिन्वीत भ्रातृव्यवान् । भ्रातृव्यवा-
नवज्रः । भ्रातृव्यवानिति भ्रातृव्य—वान् । वज्रो वै । वै रथः । रथो वज्रम् । वज्रमेव । एव भ्रातृ-
व्येभ्यः । भ्रातृव्येभ्यः प्र । प्र हरति । हरति द्रोणचितम् । द्रोणचितम् चिन्वीत । द्रोणचितमिति
द्रोण—चितम् । चिन्वीतान्नकामः । अन्नकामो द्रोणे । अन्नकाम इत्यन्न—कामः । द्रोणे वै । वा
अन्नम् । अन्नम् भ्रियते । भ्रियते सयोनि । सयोन्येव । सयोनीति स—योनि । एवान्नम् । अन्न-
मव । अव रुन्धे । रुन्धे समूहम् । समूहम् चिन्वीत । समूहमिति सम्—ऊहम् । चिन्वीत पशु-
कामः । पशुकामः पशुमान् । पशुकाम इति पशु—कामः । पशुमानेव । पशुमानिति पशु—मान् ।
एव भवति । भवति परिचाय्यम् । ॥ [५३] ॥ परिचाय्यम् चिन्वीत । परिचाय्यमिति परि—
चाय्यम् । चिन्वीत ग्रामकामः । ग्रामकामो ग्रामी । ग्रामकाम इति ग्राम—कामः । ग्राम्येव ।
एव भवति । भवति श्मशानचितम् । श्मशानचितम् चिन्वीत । श्मशानचितमिति श्मशान—
चितम् । चिन्वीत यः । यः कामयेत । कामयेत पितृलोके । पितृलोक ऋदध्रुयाम् । पितृलोक
इति पितृ—लोके । ऋदध्रुयामिति । इति पितृलोके । पितृलोक एव । पितृलोक इति पितृ—लोके ।
एवदध्नोति । ऋदध्नोति विश्वामित्रजमदग्नी । विश्वामित्रजमदग्नी वसिष्ठेन । विश्वामित्रजमदग्नी
इति विश्वामित्र—जमदग्नी । वसिष्ठेना ऽस्पर्द्धेताम् । अस्पर्द्धेतां स । स एताः । एता जम-
दग्निः । जमदग्निर् विहव्याः । विहव्या अपश्यत् । विहव्या इति वि—हव्याः । अपश्यत् ताः ।
ता उप । उपाधत्त । अधत्त ताभिः । ताभिर् वै । वै सः । स वसिष्ठस्य । वसिष्ठस्येन्द्रियम् । इन्द्रि-
यव्वीर्यम् । वीर्यमवृङ्ग । अवृङ्ग यत् । यद् विहव्याः । विहव्या उपदधाति । विहव्या इति वि—
हव्याः । उपदधातीन्द्रियम् । उपदधातीत्युप—दधाति । इन्द्रियमेव । एव ताभिः । ताभिर् वीर्यम् ।

वीर्य्यजमानः । यजमानो भ्रातृव्यस्य । भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते । वृङ्क्ते होतुः । होतुर् धिष्णिये ।
 धिष्णिय उप । उप दधाति । दधाति यजमानायतनम् । यजमानायतनवै । यजमानायतनमिति
 यजमान—आयतनम् । वै होता । ॥ [५४] ॥ होता स्वे । स्व एव । एवास्मै । अस्मा आय-
 तने । आयतन इन्द्रियम् । आयतन इत्या—यतने । इन्द्रियव्यीर्य्यम् । वीर्य्यमव । अव रुन्धे । रुन्धे
 द्वादश । द्वादशोप । उप दधाति । दधाति द्वादशाखरा । द्वादशाखरा जगती । द्वादशाखरेति
 द्वादश—अखरा । जगती जागताः । जागताः पशवः । पशवो जगत्या । जगत्यैव । एवास्मै ।
 अस्मै पशून् । पशून्व । अव रुन्धे । रुन्धेऽष्टावष्टौ । अष्टावष्टावन्येषु । अष्टावष्टावित्यष्टौ—अष्टौ ।
 अन्येषु धिष्णियेषु । धिष्णियेषूप । उप दधाति । दधात्यष्टाशफाः । अष्टाशफाः पशवः । अष्टा-
 शफा इत्यष्टा—शफा ः । पशवः पशून् । पशून्व । एवाव । अव रुन्धे । रुन्धे षट् । षण् मार्जा-
 लीये । मार्जालीये षट् । षड् वै । वा ऋतवः । ऋतव ऋतवः । ऋतवः खलु । खलु वै । वै देवाः ।
 देवाः पितरः । पितर ऋतून् । ऋतून्व । एव देवान् । देवान् पितृन् । पितृन् प्रीणाति । प्रीणातीति
 प्रीणाति ॥ ॥ [५५] ॥

(प्र भवति यजमानायतनम् वा अष्टाचत्वारिंशच्च)

॥ ११ ॥

★

पर्वस्व वाजसातये । वाजसातय इति । वाजसातय इति वाज—सातये । इत्यनुष्टुक् । अनुष्टुक्
 प्रतिपत् । अनुष्टुगित्यनु—स्तुक् । प्रतिपद् भवति । प्रतिपदिति प्रति—पत् । भवति तिस्रः ।
 तिस्रोऽनुष्टुभः । अनुष्टुभः चतस्रः । अनुष्टुभ इत्यनु—स्तुभः । चतस्रो गायत्रियः । गायत्रियो
 यत् । यत् तिस्रः । तिस्रोऽनुष्टुभः । अनुष्टुभस्तस्मात् । अनुष्टुभ इत्यनु—स्तुभः । तस्मादश्वः ।
 अश्वस्त्रिभिः । त्रिभिस्तिष्ठन् । त्रिभिरिति त्रि—भिः । तिष्ठति । तिष्ठति यत् । यच्च चतस्रः ।
 चतस्रो गायत्रियः । गायत्रियस्तस्मात् । तस्मात् सर्वान् । सर्वान्श्चतुरः । चतुरः पदः । पदः
 प्रतिदधत् । प्रतिदधत् पलायते । प्रतिदधदिति प्रति—दधत् । पलायते परमा । परमा वै । वा
 एषा । एषा छन्दसाम् । छन्दसाय्यत् । यदनुष्टुक् । अनुष्टुक् परमः । अनुष्टुगित्यनु—स्तुक् । पर-
 मश्चतुष्टोमः । चतुष्टोमः स्तोमानाम् । चतुष्टोम इति चतुः—स्तोमः । स्तोमानाम् परमः । पर-
 मस्त्रिरात्रः । त्रिरात्रो यज्ञानाम् । त्रिरात्र इति त्रि—रात्रः । यज्ञानाम् परमः । परमोऽश्वः । अश्वः

पशूनाम् । पशूनाम् परमेण । परमेणैव । एवैनम् । एनम् परमताम् । परमताम् गमयति । गमय-
त्येकविंशम् । एकविंशमहः । एकविंशमित्येक—विंशम् । अहर् भवति । भवति यस्मिन्न ।
॥ [५६] ॥ यस्मिन्नश्वः । अश्व आलभ्यते । आलभ्यते द्वादश । आलभ्यत इत्या—लभ्यते ।
द्वादश मासाः । मासाः पञ्च । पञ्चर्तवः । ऋतवस्त्रयः । त्रय इमे । इमे लोकाः । लोका असौ ।
असावादित्यः । आदित्य एकविंशः । एकविंश एषः । एकविंश इत्येक—विंशः । एष
प्रजापतिः । प्रजापतिः प्राजापत्यः । प्रजापतिरिति प्रजा—पतिः । प्राजापत्योऽश्वः । प्राजापत्य
इति प्राजा—पत्यः । अश्वस्तम् । तमेव । एव साख्यात् । साख्यादृद्धोति । साख्यादिति स—
अख्यात् । ऋद्धोति शक्ररयः । शक्ररयः पृष्ठम् । पृष्ठम् भवन्ति । भवन्त्यन्यदन्यत् । अन्यद-
न्यच्छन्दः । अन्यदन्यदित्यन्यत्—अन्यत् । छन्दोऽन्येन्ये । अन्येन्ये वै । अन्येन्य इत्यन्ये—
अन्ये । वा एते । एते पशवः । पशव आ । आ लभ्यन्ते । लभ्यन्त उत । उतेव । इव ग्राम्याः ।
ग्राम्या उत । उतेव । इवारण्याः । आरण्या यत् । यच्छक्ररयः । शक्ररयः पृष्ठम् । पृष्ठम् भवन्ति ।
भवन्त्यश्वस्य । अश्वस्य सर्वत्वाय । सर्वत्वाय पार्थुरश्मम् । सर्वत्वायेति सर्व—त्वाय । पार्थुरश्मम्
ब्रह्मसामम् । पार्थुरश्ममिति पार्थु—रश्मम् । ब्रह्मसामम् भवति । ब्रह्मसाममिति ब्रह्म—सामम् ।
भवति रश्मिना । रश्मिना वै । वा अश्वः । अश्वो यतः । ॥ [५७] ॥ यत ईश्वरः । ईश्वरो वै । वा
अश्वः । अश्वोऽयतः । अयतोऽप्रतिष्ठितः । अप्रतिष्ठितः पराम् । अप्रतिष्ठित इत्यप्रति—स्थितः ।
पराम् परावतम् । परावतम् गन्तोः । परावतमिति परा—वतम् । गन्तोर् यत् । यत् पार्थुरश्मम् ।
पार्थुरश्मम् ब्रह्मसामम् । पार्थुरश्ममिति पार्थु—रश्मम् । ब्रह्मसामम् भवति । ब्रह्मसाममिति
ब्रह्म—सामम् । भवत्यश्वस्य । अश्वस्य यत्यै । यत्यै धृत्यै । धृत्यै सङ्कृति । सङ्कृत्यच्छा-
वाकसामम् । सङ्कृतीति सम्—कृति । अच्छावाकसामम् भवति । अच्छावाकसाममित्यच्छा-
वाक—सामम् । भवत्युथ्सन्नयज्ञः । उथ्सन्नयज्ञो वै । उथ्सन्नयज्ञ इत्युथ्सन्न—यज्ञः । वा एषः ।
एष यत् । यदश्वमेधः । अश्वमेधः कः । अश्ममेध इत्यश्व—मेधः । कस्तत् । तद् वेद । वेदेति ।
इत्याहुः । आहुर यदि । यदि सर्वः । सर्वो वा । वा क्रियते । क्रियते न । न वा । वा सर्वः । सर्व इति ।
इति यत् । यत् सङ्कृति । सङ्कृत्यच्छावाकसामम् । सङ्कृतीति सम्—कृति । अच्छावाक-
सामम् भवति । अच्छावाकसाममित्यच्छावाक—सामम् । भवत्यश्वस्य । अश्वस्य सर्वत्वाय ।

सर्व॒त्वाय॒ पर्या॑प्त्यै। सर्व॒त्वायेति॑ सर्व—त्वाय॑। पर्या॑प्त्या॒ अन॑न्तरायाय। पर्या॑प्त्या॒ इति॒ परि—
आ॒प्त्यै। अन॑न्तरायाय॒ सर्व॑स्तोमः। अन॑न्तरायायेत्यन॑न्तः—आ॒याय॒। सर्व॑स्तोमोऽति॒रात्रः॑।
सर्व॑स्तोम॒ इति॒ सर्व—स्तो॒मः। अ॒ति॒रा॒त्र उ॑त्तमम्। अ॒ति॒रा॒त्र इत्य॑ति—रा॒त्रः। उ॒त्त॒मम॑हः। उ॒त्त॒-
ममि॑त्युत्—त॒मम्। अ॒हर् भ॑वति। भ॒वति॒ सर्व॑स्य। सर्व॑स्याप्त्यै॑। आ॒प्त्यै सर्व॑स्य। सर्व॑स्य॒ जित्यै॑।
जित्यै॒ सर्व॑म्। सर्व॑मेव। ए॒व तेन॑। तेन॑ऽऽप्नोति॑। आ॒प्नोति॒ सर्व॑म्। सर्व॑म् जयति। ज॒यतीति॑
जयति॥ ॥ [५८] ॥

(अहर्भवति वा अश्वो अहर्भवति दश च)

॥ १२ ॥

★

॥ हरिः ॐ ॥

पञ्चमकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः — क्रम पाठः — समाप्तः

अनुवाकाः	पञ्चशत्यः
१२	५८

ॐ